

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 3 grudnia 2024 r.

Poz. 8110

UCHWAŁA NR IX/77/24 RADY GMINY BOBROWNIKI

z dnia 28 listopada 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1456 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024, poz. 1292 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach, Rada Gminy Bobrowniki uchwala, co następuje:

Rada Gminy Bobrowniki uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2024-2027” zgodnie z załącznikiem do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bobrowniki.

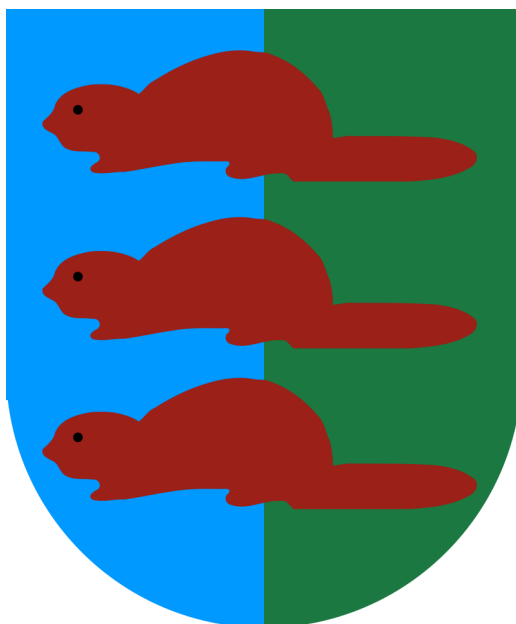
§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy Bobrowniki

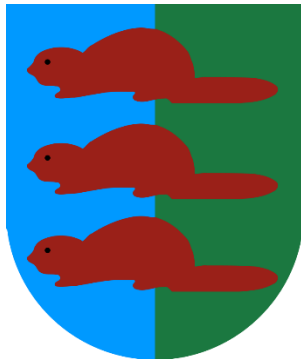
Remigiusz Rygoł

Załącznik do uchwały Nr IX/77/24
Rady Gminy Bobrowniki
z dnia 28 listopada 2024 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY BOBROWNIKI
NA LATA 2024 – 2027**

**Bobrowniki
2024 r.**

ZLECENIODAWCA:

Gmina Bobrowniki
ul. Gminna 8
42-583 Bobrowniki
tel.: 48 32 287 78 83
fax.: 48 32 287 74 86
e-mail: sekretariat@bobrowniki.pl
www.bobrowniki.pl

WYKONAWCA:

RELIKT
Pracownia Archeologiczna

Judyta Nawrot-Bukowiec
ul. Miejska 93/12B
35-317 Rzeszów
tel. 783 798 165
e-mail: reliktarcheologia@gmail.com
www.reliktarcheologia.pl

Autor opracowania:

Judyta Nawrot-Bukowiec

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	5
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	14
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym	14
4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.....	14
4.1.2 Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	15
4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.....	16
4.1.4 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	17
4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	18
4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2022-2025.....	18
4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030" – Zielone Śląskie.....	18
4.2.3 Plan zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+	19
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	20
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	20
5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Bobrowniki na lata 2021-2030	20
5.1.2 Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.....	21
5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bobrowniki.....	21
5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bobrowniki.....	23
5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	33
5.2.1 Charakterystyka gminy	33
5.2.2 Rys historyczny.....	33
5.2.3 Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	40
5.2.4 Zabytki archeologiczne	48
5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	49
5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	49
5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	50
5.3.3 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	51
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	51
5.5 Dziedzictwo niematerialne.....	52
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	53
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	55
7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami.....	56
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	60
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	61
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	62
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	67

1. WSTĘP

Program ten stanowi aktualizację opracowanego dokumentu - Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2020 - 2023 uchwalonego Uchwałą Nr XVII/166/19 Rady Gminy Bobrowniki z dnia 19 grudnia 2019 r. Gmina posiadała również programy Opieki nad Zabytkami na lata 2010-2013 (Uchwała Nr XLI/388/10 z 30 kwietnia 2010 r.) i na lata 2005-2008 (Uchwała Nr XIX/207/05 z 1 lipca 2005 r.). Opracowanie zostało zaktualizowane i uzupełnione.

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzić powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym, czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów (Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy oraz Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego). Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania *Programu*. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym IX rozdziale opisano realizację i finansowanie przez Gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 951, ze zm.*) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami,
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2023 poz. 951, ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu

warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

- „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych. 2. W przypadku, gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy

ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

➤ **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 609, ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

➤ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2023, poz. 977, ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

➤ **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 725, ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach.

Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 1089.). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisany do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 1336, ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2023, poz. 344, ze zm.). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:
 - art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 87). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 834). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

- **Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 576).
- **Ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych** (t. j. Dz. U. 2018, poz. 2337).
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu** (t. j. Dz. U. 2015, poz. 774, ze zm.).
- **Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 82).
- **Ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym** (t. j. Dz. U. 2023, poz. 1450).
- **Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 530).
- **Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych** (t. j. Dz. U. 2023, poz. 70, ze zm.).
- **Ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 596).
- **Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 278.).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 385). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną a osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 2393). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2020, poz. 164).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019 r. poz. 1721);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 19.07.2019 r. ws. wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019, poz. 1470).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 12.05.2004 r. ws. odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004, poz. 1304).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 09.04.2004 r. ws. organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004, poz. 706).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 01.04.2004 r. ws. nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004, poz. 650).

Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie, jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

- II Protokół do Konwencji Haskiej,

- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972 (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS (Toledo-Waszyngton 1987),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992 (ratyfikowana w 1996 r.),
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 (ratyfikowana w 2004 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005 (ratyfikowana w 2007 r.),
- Dokument The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas - przyjęty przez 17 Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 2011 r.
- Nowa Karta Ateńska 2003 - Wizja miast XXI wieku, Lizbona, 20 listopada 2003 r.
- Zalecenie UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjęta na 35 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2011 r.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Mają one przede wszystkim wpływ na działania podejmowane przez gminę.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami*. Dokument ten obejmuje lata 2023-2026. Został on przyjęty Uchwałą Nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.

W ramach tego Programu będą realizowane następujące cele:

CEL GŁÓWNY: ZWIĘKSZENIE ODPORNOŚCI ZASOBU ZABYTKOWEGO W POLSCE.

Cel główny został dookreślony w trzech celach szczegółowych oraz w ośmiu kierunkach działań strategicznych, tj.:

Cel szczegółowy 1: Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnieniu narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości.

Kierunek działań 1.1: Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju:

1. Ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej;
2. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego;
3. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnianych;
4. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.

Kierunek działań 1.2: Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości:

1. Model i system wartościowania zabytków;
2. Plany zarządzania dla pomników historii;
3. Wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
4. System bezpieczeństwa zabytków;
5. Projektowanie konserwatorskie.

Kierunek działań 1.3: Realizacja międzynarodowych zobowiązań:

1. Implementacja konwencji UNESCO z 1972 do ustawy o ochronie zabytków;
2. Wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001;
3. Współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-ICCROM-UE;
4. Wsparcie planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.1: Cyfryzacja procesów administracyjnych:

1. Cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;

2. Opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.2: Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków:

1. Wdrożenie i rozwój programu AZP+;
2. Digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego;
3. Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D;
4. Rozwój portalu Zabytek.pl.

Kierunek działań 2.3: Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Premia zabytkowa;
2. Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami – crowdfunding.

Cel szczegółowy 3: Roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Kierunek działań 3.1: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych:

1. Strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków;
2. Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
3. Twój dom – dialog z tradycją;
4. Upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD”;
5. Warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
6. Wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
7. Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych - szkolenia dla samorządów.

Kierunek działań 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:

1. Włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
2. Badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego;
3. Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny;
4. Kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego;
5. Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom;
6. Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;
7. Utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

4.1.2 Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

Strategia jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

- 1). Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r.

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 wymieniono m.in.:

- ✓ niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych,
- ✓ niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych,
- ✓ zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- ✓ niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,
- ✓ niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- ✓ braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- ✓ brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- ✓ rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego,
- ✓ braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą.

W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów *"Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich"*. Wytyczne tutaj kierunki działań takie jak:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury:
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.4 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2022-2025

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022-2025 został przyjęty uchwałą nr VI/43/9/2022 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 kwietnia 2022 r. Program ten jest piątym Programem opieki nad zabytkami w województwie śląskim. Pierwszy program obejmował lata 2006-2009, następnie opracowano jego aktualizację – na lata 2010-2013, 2014-2017 i 2018- 2021.

Przedmiotem Programu są wszystkie obiekty zabytkowe niezależnie od form ochrony, jakimi są objęte. Program obejmuje obszar województwa śląskiego w granicach administracyjnych. Głównym celem Programu jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także włączenie zabytków w procesy rozwoju gospodarczego i społecznego województwa, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Program określa warunki włączania obiektów zabytkowych w procesy gospodarczego rozwoju województwa przy pomocy zróżnicowanych podmiotów gospodarczych.

Celem nadrzędnym jest harmonijne zarządzanie krajobrazem kulturowym oraz optymalne zachowanie autentycznego materialnego i niematerialnego dziedzictwa, wspomagającego budowę kapitału społecznego oraz rozwoju gospodarczego województwa i promocji regionu w kraju i na świecie. Aby ten cel został zrealizowany, konieczne jest podjęcie działań związanych i z materią zabytków i kompetencją społeczną. Temu służą wyróżnione dwa cele strategiczne programu:

Cel strategiczny I – Zrównoważone zachowanie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) i włączenie go w zarządzanie procesami gospodarczymi.

Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnego klimatu dla instytucji i włączenia społecznego w opiekę nad dziedzictwem kulturowym regionu.

Dla celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne:

Cel operacyjny I.1 – Weryfikacja zasobów zabytkowych województwa.

Cel operacyjny I.2 – Budowa kompleksowej strategii i wywiedzionego z niej systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym województwa.

Cel operacyjny I.3 – Zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem jako element strategii gospodarczej województwa śląskiego.

Do realizacji celów wyznaczono kierunki działań.

4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030" – Zielone Śląskie

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie została przyjęta uchwałą nr VI/24/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19.10.2020 r.

Strategia jest aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, uchwalonej przez Sejmik Województwa Śląskiego 1 lipca 2013 roku i stanowi piątą edycję tego kluczowego dokumentu określającego cele rozwoju regionu oraz instrumenty ich realizacji w perspektywie roku 2030.

Dokument zawiera wizję, pola i cele strategiczne oraz kierunki działań w obszarze kultury w województwie śląskim.

W analizie SWOT wśród silnych stron wskazano m.in.: zróżnicowane walory przyrodniczo-kulturowe województwa, umożliwiające rozwój różnych wyspecjalizowanych form turystyki, w tym przemysłowej (Szlak Zabytków Techniki) i kulturowej (Szlak Orlich Gniazd).

W Strategii wypracowano grupę przedsięwzięć stanowiących zbiór typów projektów, zadań i aktywności samorządu województwa. Rozpoczęcie prac opartych o zarysowane przedsięwzięcia otwierać będzie etap wdrożenia Strategii i jej koncentracji tematycznej w zakresie realizowanych celów i kierunków. Poniżej wskazano działania w obszarze zabytków: Nazwa przedsięwzięcia: Turystyczne Śląskie

Zakres przedsięwzięcia:

1. Tworzenie i rozwój atrakcyjnej oferty turystycznej: Beskidów, Śląska Cieszyńskiego, Jury Krakowsko Częstochowskiej, Krainy Górnej Odry.
2. Popularyzacja rozpoznawalności i dalszy rozwój marki Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego i Szlaku Orlich Gniazd.
3. Upowszechnienie wiedzy na temat unikalnej wartości historycznej i kulturowej Podziemi Tarnogórskich wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.
4. Rozwój turystyki biznesowej i przemysłu wielkich wydarzeń.
5. Popularyzacja i rozwój infrastruktury służącej turystyce pielgrzymkowej i turystyce sentymentalno-kulturowej.
6. Rozwój turystyki bez barier oraz rozwój bezpieczeństwa na szlakach turystycznych.

4.2.3 Plan zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ został przyjęty uchwałą nr V/26/2/2016 przez Sejmik Województwa Śląskiego dnia 29 sierpnia 2016 r.

Niniejszy dokument powstał w wyniku przeprowadzonej w latach 2013-2016 aktualizacji Planu z 2004 r. wraz z jego częstkową zmianą z 2010 r. Plan poprzez jego ścisłe powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+” stanowi kluczowy element zintegrowanego planowania strategicznego.

Plan 2020+ określa podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Cele polityki przestrzennej województwa określone w Planie 2020+ dotyczą gospodarczego wzrostu i innowacyjności, metropolizacji, zapewnienia spójności społecznej i ekonomicznej oraz ochrony naturalnych zasobów środowiska i kształtowania krajobrazów kulturowych.

W Planie omówiono bardzo szczegółowo obszar ochrony krajobrazów kulturowych. Województwo śląskie jest obszarem o wyjątkowym, zróżnicowanym i bogatym dziedzictwie kulturowym. Zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno materialne, jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu, kształtowaniu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej województwa. Specyficznym dziedzictwem okresu industrializacji (od XVIII do XX w.), podkreślającym odrębność i wyjątkowość krajobrazu kulturowego regionu, są historyczne obiekty i zespoły zabudowy związane z górnictwem węgla kamiennego, wydobywaniem i przetwórstwem metali kolorowych, jak kopalnia cynku i srebra oraz hutnictwem żelaza.

Wśród wyznaczonych celów polityki przestrzennej województwa, cel 3 jest ściśle związany z dziedzictwem kulturowym regionu:

3. Przestrzeń – zrównoważone wykorzystywanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego.

Dla powyższego celu przyjęto następujące kierunki polityki przestrzennej:

- 3.1. Ochrona zasobów środowiska.
- 3.2. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich.
- 3.3. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach wiejskich.

Wskazano między innymi kierunek działania:

Kierunek 3.2. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich:

- kształtowanie atrakcyjnych terenów mieszkaniowych o wysokiej jakości rozwiązań urbanistycznoarchitektonicznych;
- kreowanie przestrzeni publicznych umożliwiających wspólne spędzanie czasu i integrację społeczności lokalnych;
- zachowanie tożsamości kulturowo-krajobrazowej, w tym zachowanie identyfikatorów krajobrazu, charakterystycznych dla danego obszaru wraz z ich adaptacją do nowych funkcji;
- kształtowanie terenów zieleni miejskiej pełniących funkcje rekreacyjne, zdrowotne, estetyczne i przyrodnicze;
- kształtowanie systemu zielonych pierścieni wokół miast w oparciu o lasy, parki i tereny otwarte;
- rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej;
- rekultywacja, rewitalizacja i kształtowanie terenów zdegradowanych (w tym poprzemysłowych, powojennych, pokolejowych) z wykorzystaniem ich na tereny o funkcjach komercyjnych i publicznych (ekologicznych, turystycznych, kulturowych, usługowych i społeczno-gospodarczych);
- gospodarowanie wodami opadowymi ukierunkowane na spowolnienie odpływu ze zlewni (system mikro – i małej retencji).

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

Gmina ma obowiązek wykonania do dnia 1 stycznia 2026 r. Planu Ogólnego zastępującego zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1688).

5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Bobrowniki na lata 2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Bobrowniki na lata 2021-2030 obejmuje obszar gminy w jej administracyjnych granicach i stanowi naturalną kontynuację polityki rozwoju określonej w dotychczasowym dokumencie obowiązującym do roku 2020.

W Strategii wyznaczono trzy cele strategiczne wraz z celami operacyjnymi. Poniżej wskazano te, które związane są pośrednio z obszarem dziedzictwa kulturowego:

Cel strategiczny 1. Zagwarantowanie komfortu życia oraz wysokiej dostępności i jakości usług publicznych jako elementów wzmacniających atrakcyjność osadniczą gminy Bobrowniki.

Cel operacyjny 1.4. Pielęgnowanie kultury i dziedzictwa budujących tożsamość lokalną i przewagę konkurencyjną gminy.

Kierunki działań:

1.4.1. Rozwój i modernizacja bazy instytucji kultury, w tym remonty, przebudowy, dostosowanie do wymogów środowiskowych (termomodernizacja, wymiana źródeł ciepła, instalacja OZE) i społecznych (likwidacja barier architektonicznych itp.), a także estetyczne, funkcjonalne i bezpieczne zagospodarowanie otoczenia.

- ✓ Zapewnienie dostępności wysokiej jakości bazy instytucji kultury,
- ✓ Poprawa warunków uczestnictwa w kulturze,
- ✓ Poprawa efektywności energetycznej bazy, w tym dywersyfikacja źródeł ciepła w kierunku bardziej ekologicznych.

1.4.2. Doposażenie i cyfryzacja instytucji kultury oraz wdrażanie nowych działań edukacyjnych i animacyjnych.

- ✓ Unowocześnienie i uatrakcyjnienie instytucji kultury i ich oferty,
- ✓ Rozwój społeczeństwa informacyjnego i cyfrowego.

1.4.3. Rozwój umiejętności, kompetencji i kwalifikacji kadr oraz wolontariatu w kulturze.

- ✓ Podniesienie poziomu umiejętności, kompetencji i kwalifikacji zawodowych kadry kierowniczej i dydaktycznej w kulturze.

1.4.4. Tworzenie oferty z uwzględnieniem potrzeb i oczekiwań różnych grup mieszkańców, w tym m.in. wprowadzanie nowych zajęć i warsztatów, współpraca lokalowa z mieszkańcami na potrzeby wspierania ich działalności społecznej i artystycznej, współpraca z ponadlokalnymi instytucjami kultury.

- ✓ Zwiększenie i uatrakcyjnienie oferty kulturalnej dla mieszkańców,
- ✓ Dostosowanie oferty kulturalnej do potrzeb i oczekiwań oraz możliwości różnych grup mieszkańców,
- ✓ Integracja i aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców.

1.4.5. Organizacja wydarzeń aktywizujących mieszkańców, lokalne organizacje i promujących gminę.

- ✓ Zwiększenie oferty wydarzeń skierowanej do mieszkańców, jak również do turystów i gości,
- ✓ Integracja i aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców.

1.4.6. Organizacja systemu wspierania młodych talentów - we współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi w sferze kultury, przy wykorzystaniu doświadczenia innych gmin.

- ✓ Promocja talentów i zapewnione wsparcie dla dalszego rozwoju.

1.4.7. Zachowanie, kultywacja, wsparcie i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy, m.in. poprzez realizację wydarzeń i konkursów, digitalizację, aranżację izby pamięci, wsparcie dla zaangażowanych osób i zespołów.

- ✓ Zachowanie i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy,
- ✓ Integracja i aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców,
- ✓ Wzmocnienie tożsamości gminy i mieszkańców.

5.1.2 Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Bobrowniki został opracowany w 2005 r.

Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Zgodnie z przepisami Plan aktualizowany jest co roku.

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bobrowniki

W dniu 24.09.2023 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która wyeliminuje studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. W miejscu tego dokumentu będą musiały zostać wykonane plany ogólne. Obowiązujące przed wejściem w życie nowelizacji studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin zachowają moc do dnia wejścia w życie planu ogólnego danej gminy, jednak nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2025 r. i będzie stosowało się do nich przepisy dotychczasowe. Zgodnie z zapisami ustawy plany ogólne sporządza się dla obszaru gminy, z wyłączeniem terenów zamkniętych innych niż ustalone przez ministra właściwego do spraw transportu. W planie ogólnym określa się strefy planistyczne i gminne standardy urbanistyczne; można określić również obszary uzupełnienia zabudowy i obszary zabudowy śródmiejskiej. Ustalenia planu ogólnego uwzględnia się przy sporządzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz stanowią podstawę prawną decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu. Przy ustalaniu planu ogólnego gminy uwzględnia się m.in. zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie, którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do kolejnych jego aktualizacji. Między innymi, dlatego celowe

jest dokonywanie oceny aktualności Studium, co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Gminy, co wynika także z obowiązujących przepisów.

Studium ma bardzo duże znaczenie dla prawidłowej realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Ustalenia tam zawarte rzutują w następstwie na dalszą politykę gminy odnoszącą się do ochrony zabytków, a ustaloną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzjach o warunkach zabudowy. Ponadto w Studium zawarta jest spójna koncepcja rozwoju gminy oraz poszczególnych branż ważnych z punktu widzenia lokalnych społeczności, które mogą znacząco wpływać na jakość ochrony i stan zachowania zabytków.

Dokument *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bobrowniki* uchwalony został w 2011 r. (Uchwała Nr XII/116/11 z dnia 27 października 2011 r.). Zmiana Studium wprowadzona została Uchwałą Nr XIII/130/19 Rady Gminy Bobrowniki z dnia 25 września 2019 r.

W *Studium* uwzględnia się w szczególności ochronę:

- a) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru oraz ich otoczenie,
- b) innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnych ewidencjach np. obiektów o walorach architektonicznych, budowlanych, przemysłowych i obronnych, parków, ogrodów, cmentarzy, krzyży przydrożnych, kapliczek, itp.
- c) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych oraz proponuje się, w zależności od potrzeb strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone w planie miejscowym ustalenia obejmujące ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i w planie.

Zasady kształtowania przestrzeni kulturowej.

- a) zachowanie przebiegów głównych historycznych ulicy gminy i miasta wraz z ich pierzejami (utrzymanie, w miarę możliwości, pierwotnych szerokości ulic),
- b) zachowanie linii zabudowy poprzez utrzymanie istniejących budynków i uzupełnienie luk budowlanych nową zabudową,
- c) uporządkowanie układów przestrzennych poprzez wyburzenie bezwartościowych obiektów współczesnych o niedostosowanych formach i skali (między innymi rejon kościołów w Siemoni i w Sączowie) oraz planowe zagospodarowanie terenu,
- d) ograniczenie rozwoju wielkokubaturowej zabudowy, preferowanie niskiej zabudowy mieszkaniowej w obrębie historycznie ukształtowanych dróg,
- e) uporządkowanie struktury osadniczej, planowe kształtowanie zabudowy gminy.

Zasady kształtowania architektury obiektów.

Wprowadza się następujące zasady kształtowania architektury obiektów:

- a) ochrona obiektów wpisanych do rejestru zabytków zgodnie z wymogami ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- b) w stosunku do obiektów zabytkowych architektury świeckiej i sakralnej wskazanych w wykazie obiektów planowanych do włączenia do gminnej ewidencji zabytków - utrzymanie istniejącej formy, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych nawiązujących do ich pierwotnego wykończenia;
- d) w stosunku do obiektów militarnych (bunkry, schrony bojowe) – utrzymanie istniejącej formy;
- e) w stosunku do stanowisk archeologicznych - wszelkie roboty ziemne w obrębie stanowisk winny być prowadzone zgodnie z przepisami z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Dotyczy to w szczególności działań podejmowanych w związku z odkryciem przedmiotów zabytkowych lub obiektów zabytkowych.

Zasady wyznaczania stref ochrony konserwatorskiej.

Wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej ma na celu ochronę, utrzymanie i zachowanie najwartościowszych elementów zabytkowych, kulturowych i krajobrazowych. Nie ogranicza to wprowadzania nowych funkcji i nowej zabudowy, lecz oznacza konieczność realizacji budownictwa w sposób harmonijny i zgodny z charakterem zabytkowej zabudowy w regionie. Na rysunku kierunków studium wyznaczono:

- a) strefy W obserwacji archeologicznej wokół stanowisk archeologicznych. Prowadzenie robót ziemnych z uwzględnieniem wymogów analogicznie jak dla stanowisk,
- b) Strefy K ochrony krajobrazu obejmujące zabytkowe cmentarze w Bobrownikach, Sączowie i w Siemoni. W obrębie stref obowiązuje:
 - zachowanie historycznie ukształtowanego planu alei,
 - ochrona zabytkowych nagrobków sprzed 1945 r.
 - ochrona istniejących zadrzewień z możliwością ich usunięcia w przypadku stwarzania przez nie zagrożenia dla osób lub mienia.

5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bobrowniki

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Poniżej, w tabeli nr 1, przedstawiono spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Bobrowniki.

Tabela 1. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki¹.

Lp.	MPZP	Numer i data uchwały	Ustalenia ochrony zabytków
BOBROWNIKI			
1.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Bobrowniki – Etap II	LIII/525/22 22.08.2022 r.	§ 6. 1. W obszarze objętym planem wskazuje się na rysunku planu: 1) Kościół parafialny pw. Świętego Wawrzyńca, drewniany, wzniesiony w 1669 r., odnowiony w 1857 r., rozszerzony w 1888 r. wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego pod numerem A/735/2020; 2) schron bojowy przy ulicy Topolowej/Akacyjowej element punktu oporu „Wzgórze 310-Bobrowniki” Obszaru Warownego Śląsk wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego pod nr A/813/2021 w dniu 7 maja 2021 r. 2. Wszelkie działania w obrębie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, o których mowa w ust. 1 wymagają postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. 3. W obszarze objętym planem ustala się objęcie ochroną w planie następujących zabytkowych budynków: 1) budynek mieszkalny, przy ul. 1 Maja 23, oznaczony na rysunku planu numerem 1; 2) budynek mieszkalny i sklep, przy ul. 1 Maja 31, oznaczony na rysunku planu numerem 2; 3) budynek mieszkalny, przy ul. 1 Maja 59, oznaczony na rysunku planu numerem 3; 4) budynek dawnych koszar obecnie przedszkole, wraz z dwoma dawnymi schronami, przy ul. 1 Maja 73a, oznaczony na rysunku planu numerem 4; 5) budynek mieszkalny i sklep, przy ul. 1 Maja 77, oznaczony na rysunku planu numerem 5; 6) budynek mieszkalny, przy ul. 1 Maja 87, oznaczony na rysunku planu numerem 6; 7) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 41, oznaczony na rysunku planu numerem 7; 8) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 55, oznaczony na rysunku planu numerem 8; 9) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 129, oznaczony na rysunku planu numerem 9; 10) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 137, oznaczony na rysunku planu numerem 10; 11) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 161, oznaczony na rysunku planu numerem 11; 12) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 183, oznaczony na rysunku planu numerem 12; 13) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 203, oznaczony na rysunku planu numerem 13; 14) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 219, oznaczony na rysunku planu numerem 14; 15) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 237, oznaczony na rysunku planu numerem 15; 16) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 247, oznaczony na rysunku planu numerem 16; 17) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 285, oznaczony na rysunku planu numerem 17; 18) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 289, oznaczony na rysunku planu numerem 18; 19) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 295, oznaczony na rysunku planu numerem 19; 20) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 304-306, oznaczony na rysunku planu numerem 20; 21) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 318, oznaczony na rysunku planu numerem 21; 22) budynek mieszkalny, przy ul. Sienkiewicza 336, oznaczony na rysunku planu numerem 22; 23) budynek mieszkalny, przy ul. Strażackiej 2, oznaczony na rysunku planu numerem 23. 5. Obejmuje się ochroną w planie następujące zabytkowe obiekty małej architektury:

¹ <https://rejestrurbanistyczny.gison.pl/bobrownikibedzinski>

			1) kapliczka przydrożna, murowana przy ul. 1 Maja 79 oznaczona na rysunku planu numerem 1; 2) kapliczka przydrożna z figurą św. Jana Nepomucena, przy ul. Henryka Sienkiewicza 164 oznaczona na rysunku planu numerem 2; 6. Dla obiektów małej architektury wymienionych w ust. 5 ustala się nakaz zachowania kompozycji, formy, materiału i cech stylowych obiektu. 7. Dla obiektów małej architektury wymienionych w ust. 5 dopuszcza się przeniesienie lub przesunięcie obiektów w przypadku kolizji z planowaną inwestycją. 8. Obejmuje się ochroną w planie następujące zabytkowe obiekty militarne leżących w historycznym pasie umocnień „Obszaru Warownego Śląsk” – Punkt oporu wzg. 310 „Bobrowniki”: 1) Schron bojowy – przy ul. Akacjowej 117, oznaczony na rysunku planu numerem 1; 2) Bunkier bojowy – przy ul. Akacjowej, oznaczony na rysunku planu numerem 2; 3) Bunkier bojowy – przy ul. Koszarowej, oznaczony na rysunku planu numerem 3; 4) Bunkier – stanowisko strzelnicze – pomiędzy ulicą Akacjową i Koszarową, oznaczony na rysunku planu numerem 4; 5) Schron bojowy – w pasie autostrady KDA, przy ulicy Koszarowej, oznaczony na rysunku planu numerem 5; 6) Bunkier magazynowy – przy ul. Koszarowej, na północny zachód od budynku koszarowego, oznaczony na rysunku planu numerem 6; 7) Tradycja artyleryjski (południowy) – przy ul. Koszarowej, oznaczony na rysunku planu numerem 7; 8) Schron bojowy – przy ul. Koszarowej, na północ od budynku koszarowego, oznaczony na rysunku planu numerem 8; 9) Bunkier bojowy – przy ul. Teligi 29, oznaczony na rysunku planu numerem 9; 10) Bunkier – stanowisko strzelnicze – przy ul. Teligi 69, oznaczony na rysunku planu numerem 10; 11) Bunkier bojowy – przy ul. Teligi 98, oznaczony na rysunku planu numerem 11; 12) Bunkier bojowy – przy ul. Topolowa przy nr 63, oznaczony na rysunku planu numerem 12. 10. Obejmuje się ochroną w planie zabytkowy Cmentarz parafialny parafii rzymsko-katolickiej przy ul. Strażackiej, oznaczony graficznie na rysunku planu; 12. W obszarze planu znajdują się następujące zabytki archeologiczne – stanowiska archeologiczne oznaczone graficznie na rysunku planu, w obrębie których należy uwzględnić wymogi wynikające z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: 1) AZP 95 – 47/10; 2) AZP 96 – 47/6; 3) AZP 96 – 47/9; 4) AZP 96 – 47/7; 5) AZP 96 – 47/4; 6) AZP 96 – 47/5.
2.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Bobrowniki – Etap I	LXVIII/680/23 28.09.2023 r.	Brak
DOBIESZOWICE			
1.	MPZP Gminy Bobrowniki - sołectwo Dobieszowice	NR L/475/22 12.05.2022 r.	§ 6. 1. W obszarze objętym planem wskazuje się na rysunku planu: a) dwór obronny przy ulicy Tadeusza Kościuszki 23 wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego pod numerem A/260/10 z dnia 05.07.2010 r., b) ciężki schron bojowy nr 52 – przy ul. 27 Stycznia/Wesoła, stanowiący element Grupy Bojowej „Wesoła” Obszaru Warownego

			„Śląsk” wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego pod numerem A/776/2021 z dnia 12.03.2021 r., 2. Wszelkie działania w obrębie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, o których mowa w ust. 1 wymagają postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. 3. W obszarze objętym planem ustala się objęcie ochroną w planie następujących budynków zabytkowych: 1) budynek mieszkalny, przy ul. Kościuszki 30, oznaczony na rysunku planu numerem 1; 2) budynek mieszkalny, przy ul. Kościuszki 34b, oznaczony na rysunku planu numerem 2; 3) budynek byłej szkoły, przy ul. Kościuszki 49, oznaczony na rysunku planu numerem 3; 4) budynek mieszkalny, przy ul. Kościuszki 53, oznaczony na rysunku planu numerem 4; 5. Obejmuje się ochroną w planie następujące zabytkowe obiekty małej architektury: 1) krzyż, przy ul. Kościuszki 71 oznaczony na rysunku planu numerem „1”; 2) kapliczka przydrożna, przy ul. Kościuszki 97 oznaczona na rysunku planu numerem „2”; 8. Obejmuje się ochroną w planie następujące zabytkowe obiekty militarne leżących w historycznym pasie umocnień "Obszaru Warownego Śląsk": 1) jaz na Brynicy z schronem bojowym – przy ul. 27 Stycznia/ rzeka Brynica, oznaczony na rysunku planu numerem 1; 2) bunkier bojowy – przy ul. 27 Stycznia, oznaczony na rysunku planu numerem 2. 10. W obszarze planu znajdują się następujące zabytki archeologiczne – stanowiska archeologiczne oznaczone graficznie na rysunku planu, w obrębie których należy uwzględnić wymogi wynikające z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: 1) AZP 95 – 47/8; 2) AZP 95 – 47/9;
MYSZKOWICE			
1.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Myszkowice	XLI/511/14 29.05.2014 r.	§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków 1. Ochronie podlega oznaczony na rysunku planu obiekt, wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego, pod numerem A/523/57 z 02.05.1957, Nowowiejska, dz. 209/5 - mur dawnego dworu z kamienia łamanego z okresu XVII/XVIII w., dla którego obowiązują warunki określone w rejestrze zabytków. 2. Ochronie podlegają oznaczone na rysunku planu, niżej wymienione krzyże i kapliczki wpisane do rejestru zabytków województwa śląskiego, dla których obowiązują warunki określone w rejestrze zabytków: 1) B/539/79 z 20.12.1979, krzyż żeliwny na murowanym postumencie, na terenie podworskim, położony przy ul. Zwycięstwa koło 3; 2) B/539/79 z 20.12.1979, wyposażenie kapliczki przy ul. Strażackiej 5: figura Jana Nepomucena, krzyż i tablica kamienna. 3. Ustala się ochronę oznaczonych na rysunku planu obiektów: 1) stodoła - kamienna z XIX w., położona przy ul. Zwycięstwa 1; 2) spichlerz - kamienny w., położony przy ul. Zwycięstwa 1; 3) kapliczka przydrożna murowana, XIX w, ul. Strażacka 5; 4) bunkier - stanowisko strzelnicze, położony na dz. dz. 47/2; 5) bunkier - stanowisko strzelnicze, położony na dz. dz. 36/1; 6) bunkier - stanowisko strzelnicze, położony na dz. dz. 38.
ROGOŹNIK			
1.	MPZP Gminy	XLI/512/14	§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków

	Bobrowniki – sołectwo Rogoźnik	29.05.2014 r.	1. Ustala się ochronę oznaczonych na rysunku planu obiektów: 1) chałupa drewniana, ul. Okrzei 26; 2) chałupa drewniana, ul. Okrzei 63; 3) dom murowany, ul. Kościuszki 56; 4) dom murowany, ul. Kościuszki 220; 5) dom murowany, ul. 11 Listopada 5, 6) dawny wiadukt kolejowy - murowany, ul. 11 Listopada; 7) stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, epoka kamienia, dz. 18/2; 8) stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, osada, epoka kamienna - neolit i in., dz. 18/2; 9) stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, epoka kamienia, 11 Listopada, dz. 240 płn.-wsch.; 10) stanowisko archeologiczne – punkt osadniczy, osada, epoka kamienna neolit i in., ul. Węgroda 57, dz. 568 płn.; 11) stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, epoka kamienia, ul. Węgroda 55, dz. 1967/1 płn.; 12) stanowisko archeologiczne – punkt osadniczy osada, kult. łużycka, epoka brązu, ul. 1 Maja 29, dz. 1986 zach.; 13) stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, kult. łużycka, epoka brązu, ul. 1 Maja 42, dz. 2036, 2165 pld.; 14) stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, kult. przeworska, okres rzymski, ul. Polna, dz. 2149/4, 2149/5 płn.; 15) stanowisko archeologiczne – ślad osadnictwa, kult. łużycka, epoka brązu, ul. Polna, dz. 2137 płn.; 16) stanowisko archeologiczne – punkt osadniczy, osada, kult. łużycka, epoka brązu, ul. Podmiedze, dz. 2495 pld.; 17) stanowisko archeologiczne – punkt osadniczy, osada, kult. łużycka, epoka brązu, ul. Podmiedze, dz. 2495 pld.
2.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Rogoźnik – Etap I	LIII/526/22 22.08.2022 r.	3. W obszarze planu znajdują się następujące zabytki archeologiczne – stanowiska archeologiczne oznaczone graficznie na rysunku planu, w obrębie których należy uwzględnić wymogi wynikające z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: 1) AZP 95 – 48/31; 2) AZP 95 – 48/33; 3) AZP 95 – 48/35; 4) AZP 95 – 48/36; 5) AZP 95 – 48/37; 6) AZP 95 – 48/38; 7) AZP 95 – 48/39; 8) AZP 95 – 48/40; 9) AZP 95 – 48/41; 10) AZP 95 – 48/42; 11) AZP 95 – 48/81
SĄCZÓW			
1.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów.	XXXI/218/05 28.10.2005 r.	§ 12 Granice i zasady zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie. 1. Na mocy niniejszego planu zagospodarowania przestrzennego obejmuje się ochroną konserwatorską obiekty: 1) obiekty zabytkowe zakwalifikowane do ochrony w ramach zapisu w planie (załączona lista – NIEAKTUALNA) 2) Obiekty militarne linii fortyfikacyjnych zakwalifikowane do ochrony w ramach zapisu w planie, związane z niemieckimi umocnieniami polowymi z 1944 r. - Duży schron bojowy, na granicy z Tąpkowicami dz. nr 576 i 577, ul. Szkolna, - Duży schron bojowy, dz. nr 710/1 i 712/1, przy drodze krajowej nr 910. 2. Na mocy niniejszego planu zagospodarowania przestrzennego obejmuje się ochroną konserwatorską strefy:

			1) Strefa "W" obserwacji archeologicznej. a) Granica strefy obserwacji archeologicznej „W” została wskazana na rysunku planu. b) Wszelkie prace ziemne na obszarze strefy obserwacji archeologicznej "W" muszą być prowadzone w sposób uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 2) Strefa "B" częściowej ochrony konserwatorskiej. a) Ochroną konserwatorską obejmuje się cmentarz rzymsko-katolicki usytuowany na południowy wschód od kościoła parafialnego. b) Granica strefy obejmuje cmentarz w granicach ogrodzenia zgodnie z rysunkiem planu. c) Nakaz utrzymania w niezmienionym kształcie zachowanych zasadniczych elementów rozplanowania. d) Obowiązuje utrzymanie dóbr kultury figurujących w ewidencji w ich tradycyjnej formie budowlanej: rewaloryzacja dóbr kultury. e) Nakaz zachowania i pielęgnacji istniejącej zieleni wysokiej. f) Wycinka starodrzewu w otoczeniu dóbr kultury figurujących w ewidencji Służby Ochrony Zabytków oraz w granicach strefy "B" wymaga opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. g) Wszelka działalność inwestycyjna i remonty w strefie ochrony konserwatorskiej wymaga opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 3) Strefa "E" ochrony ekspozycji. a) Ochroną konserwatorską obejmuje się rejon kościoła i cmentarza przy ul. Szkolnej. b) Granica strefy ochrony ekspozycji zgodnie z rysunkiem planu. c) Wysokość nowoprojektowanej zabudowy ograniczona do 8m – (parter + użytkowe poddasze) d) Wszystkie obiekty poprzez swoją skalę, formę architektoniczną, materiały użyte do wykończenia elewacji oraz kolorystykę, powinny być harmonijnie wpisywane w otaczający krajobraz. e) Nakaz utrzymania w niezmienionym kształcie zachowanych zasadniczych elementów rozplanowania. f) Nakaz zachowania i pielęgnacji istniejącej zieleni wysokiej. g) Wycinka starodrzewu wymaga opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 3. Na mocy przepisów odrębnych objęto ochroną konserwatorską: 1) obiekt objęty ochroną na podstawie wpisu do rejestru zabytków: Kościół parafialny pod wezwaniem Św. Jakuba Apostoła wraz z wyposażeniem i otoczeniem w ramach ogrodzenia, ul. Szkolna. 3) Strefa "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej. a) Ścisłą ochroną konserwatorską objęty jest teren wokół kościoła parafialnego pod wezwaniem Św. Jakuba Apostoła wraz z istniejącą zielenią. b) Granicę strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznacza ogrodzenie kościoła c) Wymaga się utrzymania zabytków w ich stylowym, historycznym kształcie architektonicznym, d) Wymagana konserwacja substancji zabytkowej, e) Wymagane zachowanie otoczenia i kompozycji założenia kościelnego f) Obowiązuje pełna ochrona zabytkowej zabudowy, istniejących podziałów własnościowych oraz stylowych elementów wyposażenia. g) Zakaz nadbudowy, rozbudowy i przebudowy istniejących obiektów zabytkowych. h) Obowiązuje likwidacja i eliminacja elementów współczesnych i bezstylowych w zespołach zabytkowych i zabytkach. i) Każda działalność inwestycyjna, zmiana sposobu użytkowania i zagospodarowania zabytków, prace remontowe i konserwatorskie, prace pielęgnacyjne oraz rekonstrukcja i rewaloryzacja założeń zieleni, zabiegi sanitarno - pielęgnacyjne i wycinka drzewostanu
--	--	--	---

			wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
2.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów	XLI/513/14 29.05.2014 r.	§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków 1. Ochronie podlega oznaczony na rysunku planu obiekt, wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego, pod numerem A/1441/91 z 31.10.1991, położony na dz.555/1, przy ul. Szkolnej - Kościół pod wezwaniem świętego Jakuba Apostoła Ochrona wraz otoczeniem w granicach ogrodzenia, eklektyczny, pochodzący z roku 1872, dla którego obowiązują warunki określone w rejestrze zabytków. 2. Ustala się ochronę oznaczonego na rysunku planu, cmentarza rzymsko-katolickiego z połowy XIX w., położonego na dz. 555/1 przy ul. Szkolnej. 3. Ustala się ochronę oznaczonych na rysunku planu, obiektów: 1) chałupa - drewniana z początków XX wieku, położona przy ul. Chrobrego 59; 2) dom murowany z początków XX wieku, położony przy ul. Kościuszki 47; 3) chałupa - drewniana z początków XX wieku, położona przy ul. Pocztovej 23; 4) chałupa murowana z początków XX wieku, położona przy ul. Szkolna 1; 5) budynek dawnej plebani z początków XX wieku, murowany, położony przy ul. Szkolna 3; 6) chałupa - murowana z początków XX wieku, położona przy ul. Szkolna 27; 7) duży schron bojowy, położony na dz.577,578/1 w rejonie ul. Szkolnej przy granicy Tąpkowic; 8) duży schron bojowy, położony na dz. 710/1,712/1, na południe od DK 910; 9) kapliczka przydrożna - murowana z 1935 r., położona przy ul. Chrobrego 12; 10) kapliczka przydrożna - murowana z końca XIX w., położona przy ul. Chrobrego 32; 11) kapliczka przydrożna - murowana ul. Kościuszki 61; 12) kapliczka przydrożna - murowana z 1920 r., położona przy ul. Sienkiewicza 33; 13) nagrobek Natalii Podmaskin z 1861 r., położony na cmentarzu przy ul. Szkolnej; 14) nagrobek ks. Antoniego Toczyłowskiego z 1903 r., położony na cmentarzu przy ul. Szkolnej; 15) nagrobek ks. Rajmunda Biernawskiego z 1895 r., położony na cmentarzu przy ul. Szkolnej; 16) obelisk kamienny upamiętniający powstanie cmentarza z 1841r., położony na cmentarzu przy ul. Szkolnej; 17) kapliczka przydrożna, początek XX w., położona w rejonie skrzyżowania ul. Wolności; 18) kapliczka przydrożna z 1937 r., położona przy ul. Wolności 49.
3.	Zmiana MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów	X/128/15 17.09.2015 r.	Brak
4.	Zmiana fragmentu MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów	XXXVI/438/18 25.01.2018 r.	Brak
5.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów – Etap I	L/474/22 12.05.2022 r.	§ 6. 1. W obszarze objętym planem wskazuje się na rysunku planu kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła, z 1872 r. wraz z najbliższym otoczeniem (w ramach ogrodzenia) wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego pod numerem A/568/2019 z 30.10.2019 r. 3. W obszarze objętym planem ustala się objęcie ochroną w planie następujących zabytkowych budynków: 1) budynek mieszkalny, przy ul. Bolesława Chrobrego 57, oznaczony na rysunku planu numerem 1; 2) budynek mieszkalny, przy ul. Bolesława Chrobrego 59, oznaczony na rysunku planu numerem 2; 3) budynek mieszkalny, przy ul. Pocztovej 23, oznaczony na rysunku planu numerem 3;

			4) budynek mieszkalny, przy ul. Pocztowej 34, oznaczony na rysunku planu numerem 4; 5) budynek mieszkalny, przy ul. Szkolnej 3, oznaczony na rysunku planu numerem 5; 6) budynek mieszkalny, przy ul. Szkolnej 27, oznaczony na rysunku planu numerem 6; 5. Obejmuje się ochroną w planie następujące zabytkowe obiekty małej architektury: 1) kapliczka przydrożna, przy ul. Bolesława Chrobrego 15 oznaczona na rysunku planu numerem 1; 2) kapliczka przydrożna, przy ul. Bolesława Chrobrego 32 oznaczona na rysunku planu numerem 2; 3) krzyż przydrożny, przy ul. Bolesława Chrobrego/Ogrodowej oznaczony na rysunku planu numerem 3; 4) kapliczka przydrożna, przy ul. Sienkiewicza 33 oznaczona na rysunku planu numerem 4; 5) kapliczka przydrożna, przy ul. Wolności 49 oznaczona na rysunku planu numerem 5; 8. Obejmuje się ochroną w planie zabytkowy obiekt militarny – Schron bojowy – na terenie oznaczonym symbolem 1MN leżący w historycznym pasie umocnień „Obszaru Warownego Śląsk”.
SIEMONIA			
1.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Siemonia	XLI/514/14 29.05.2014 r.	§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków 1. Ustala się ochronę oznaczonego na rysunku planu cmentarza rzymsko-katolickiego z układem alei, zielenią oraz murem od ul.1 Maja, z połowy XIX w., położonego na dz. 541 przy ul. 1 Maja. 2. Ustala się ochronę oznaczonych na rysunku planu, obiektów: 1) kościół Wszystkich Świętych-murowany z 1881 r., położony przy ul. Kościuszki 56, na działce 432/4; 2) chałupa drewniano-murowana z początków XX w., położona przy ul. Kościuszki 76; 3) dom drewniany z początków XX wieku, położony przy ul. Kościuszki 122; 4) ośrodek kultury - murowany z lat trzydziestych XX w., położony przy ul. 1-go Maja 3B; 5) chałupa i budynek gospodarczy - murowane, z początku XX w., położone przy ul. Młyńska 21; 6) młyn z początków XX w., położony przy ul. Młyńska 44; 7) chałupa i budynek gospodarczy - murowane, z początku XX w., położone przy ul. Młyńska 56; 8) kapliczka przydrożna z przełomu XIX-XX w., położona przy ul. Kościuszki 47/Widokowa; 9) kapliczka przydrożna, położona przy ul. Kościuszki 84; 10) kaplica cmentarna - murowana, pochodząca z XIX w., położona na cmentarzu przy ul. 1 Maja; 11) murowany nagrobek Hordliczka, pochodzący z 1861 r., położony na cmentarzu przy ul. 1 Maja; 12) stanowisko archeologiczne - punkt osadniczy, epoka kamienia - neolit, Kościuszki, dz. 84/4, 82/8; 13) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - ślad osadnictwa, epoka kamienia neolit, rejon ul. Kościuszki, działki 73/3, 72/5; 14) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - ślad osadnictwa, wpływy rzymskie, rejon ul. Kościuszki, działka 129/4; 15) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - ślad osadnictwa, wpływy rzymskie, rejon ul. Kościuszki, działka 144/2; 16) stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa, okres nieznany, rejon ul. Kościuszki, dz. 149/4; 17) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - ślad osadnictwa, wpływy rzymskie, rejon ul. Kościuszki, działki 153/5, 154/1; 18) stanowisko archeologiczne - punkt osadniczy, nowożytny, rejon ul. Kościuszki, dz. 166/4; 19) stanowisko archeologiczne - punkt osadniczy, osada, epoka kamienia, rejon ul. Kościuszki, dz. 297/1; 20) stanowisko archeologiczne - punkt osadniczy, osada, cmentarzysko, kultura łużycka, epoka brązu, rejon ul. Kościuszki, działka 179/4; 21) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - punkt osadniczy, osada, wpływy rzymskie, rejon cmentarza, działki 230/3, 221; 22) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - punkt osadniczy, osada, wpływy rzymskie, rejon cmentarza, działka 433/4; 23) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - punkt osadniczy, osada, wpływy rzymskie, rejon cmentarza, działki 546, 548; 24) stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa, epoka kamienia - mezolit, ul. Młyńska, dz. 317/2, 313/6;

			25) stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa, epoka kamienia, ul. Młyńska, dz. 791; 26) stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa, punkt osadniczy, epoka kamienia oraz nowożytny, rejon ul. Jaworznik, działki 650/2, 650/3; 27) stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa, późne średniowiecze oraz okres nowożytny, rejon ul. Młyńskiej, działki 368/1, 370/14; 28) stanowisko archeologiczne - punkt osadniczy, okres nowożytny, rejon ul. Jaworznik 1, dz. 707/3; 29) stanowisko archeologiczne - ślad osadnictwa, epoka kamienia, rejon ul. Młyńskiej, dz. 389/4.
TWARDOWICE			
1.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Twardowice	XXXVIII/487/14 27.03.2014 r.	§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków 1. Obowiązuje ochrona oznaczonej na rysunku planu, kapliczki murowanej - w kształcie słupa wraz z figurą, wpisanej do rejestru zabytków województwa śląskiego pod numerem B/534/79 z 20.12.1979, położonej przy ul. Wolności, na działce 126/1. 2. Ustala się ochronę oznaczonych na rysunku planu, obiektów: 1) chałupa - drewniana z początku XX wieku, położona przy ul. Wolności 51; 2) stanowisko archeologiczne - kultura przeworska - ślad osadnictwa, epoka kamienna - neolit, rejon ul. Wolności; 3) stanowisko archeologiczne - kultura łużycka, epoka kamienna i brązu, ul. wolności, rejon dz. 553/1; 4) stanowisko archeologiczne - kultura łużycka, epoka kamienna i brązu, ul. wolności, rejon dz. 165/1; 5) stanowisko archeologiczne - punkt osadniczy osada, epoka kamienna - neolit, rejon dz. 643.
2.	Zmiana fragmentu MPZP Gminy Bobrowniki sołectwo Twardowice zatwierdzonego uchwałą nr XXXVIII/487/14 Rady Gminy Bobrowniki w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki - sołectwo Twardowice	XXIII/276/16 01.12.2016 r.	Brak
WYMYSŁÓW			
1.	MPZP Gminy Bobrowniki – sołectwo Wymysłów	LXXIII/734/24 25.01.2024 r.	§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 1. Obejmuje się ochroną w planie zabytkowy obiekt militarny leżący w historycznym pasie umocnień „Obszaru Warownego Śląsk” – Schron bojowy nr 53A. 3. Obejmuje się ochroną w planie zabytkowy obiekt militarny leżący w historycznym pasie umocnień „Obszaru Warownego Śląsk” – zapórę wraz ze stanowiskami strzelniczymi.
2.	MPZP Gminy Bobrowniki dla terenów położonych w sołectwach Sączów i Wymysłów	LXVIII/681/23 28.09.2023 r.	§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 1. Na terenie oznaczonym symbolem 2L znajduje się oznaczony graficznie na rysunku planu część Zespołu Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – Grupa Bojowa Wymysłów wpisany do rejestru zabytków pod nr A/793/2021 z dnia 30 kwietnia 2021 r. Ochrona obejmuje następujące obiekty: 1) ciężki schron bojowy nr 53, przy ul. Leśnej w miejscowości Wymysłów, położony na działce ewidencyjnej 223/4, ark. mapy 5, obr. Wymysłów, gm. Bobrowniki, pow. będziński;

			2) schron pozorno-bojowy, przy ul. Leśnej w miejscowości Wymysłów, położony na działce ewidencyjnej 223/4, ark. mapy 5, obr. Wymysłów, gm. Bobrowniki, pow. będziński. 2. Wszelkie działania inwestycyjne w obrębie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, o którym mowa w ust. 1 wymagają postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. 3. Obejmuje się ochroną w planie następujące zabytkowe obiekty militarne leżące w historycznym pasie umocnień „Obszaru Warownego Śląsk”, Pozycja Polowa „Kozłowa Góra”: 1) połowy schron piechoty – w lesie, na działce nr 214; 2) połowy schron piechoty – w lesie, na działce nr 197/1.
--	--	--	---

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Charakterystyka gminy

Gmina Bobrowniki jest gminą wiejską, usytuowaną w Zagłębiu Dąbrowskim, w centralnej części województwa śląskiego, w zachodniej części powiatu będzińskiego. Gmina podzielona jest na osiem sołectw, spośród których największą powierzchnię zajmuje Sączów, pozostałe to Rogoźnik, Bobrowniki, Siemonia, Dobieszowice, Wymysłów, Myszkowice oraz Twardowice.

Gmina sąsiaduje z trzema gminami powiatu będzińskiego - Mierzęcice, Psary, Wojkowice, z Piekarami Śląskimi oraz dwoma gminami powiatu tarnogórskiego - Świerklaniec i Ożarowice. Gmina położona jest w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie miast aglomeracji śląskiej.

W pobliżu Gminy Bobrowniki zlokalizowany jest Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice Pyrzowice. Przez gminę przebiega autostrada A1, leżąca w ciągu międzynarodowej trasy E75 oraz Droga Krajowa nr 78 łącząca województwa śląskie i świętokrzyskie.

Gmina objęta jest granicami Bezpośredniego Obszaru Funkcjonalnego (BOF) Metropolii Górnośląskiej. Sąsiaduje z następującymi gminami:

- od południa i zachodu z Piekarami Śląskimi,
- od północnego-zachodu z Gminą Świerklaniec,
- od północy z Gminą Ożarowice,
- od północnego-wschodu z Gminą Mierzęcice,
- od wschodu z Gminą Psary,
- od południowego - wschodu z Wojkowicami.

Pod względem geograficznym gmina leży na pograniczu dwóch Makroregionów, zachodniej krawędzi Wyżyny Śląskiej i Niziny Śląskiej. Usytuowana jest nad lewym brzegiem Brynicy, po obu stronach strumienia Jaworznik (dopływ Brynicy), aż po północny obszar powiatu tarnogórskiego. Na terenie gminy znajdują się dwa sztuczne zbiorniki wodne w Rogoźniku. W gminie formami ochrony przyrody objęte są trzy pomniki przyrody.

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Bobrowniki prowadzi Gminny Ośrodek Kultury w Bobrownikach z filiami w sołectwach Bobrowniki, Dobieszowice, Rogoźnik, Sączów i Siemonia. Krzewieniem kultury na terenie gminy zajmuje się także gminna biblioteka, znajdująca się w „Starej Szkole” w Dobieszowicach oraz w dworku w Dobieszowicach. Dodatkowo w obszarze kultury na terenie gminy działają Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Sączowa oraz Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Zabytkowego Kościoła w Bobrownikach.

Miejscem spotkań kulturalnych i organizowanych na terenie gminy Bobrowniki imprez jest amfiteatr w Rogoźniku.

Na terenie gminy Bobrowniki wytyczono około 112 km szlaków turystycznych (pieszych i rowerowych). Przez miejscowość Sączów przebiega oznakowany na zielono Szlak Tysiąclecia oraz odcinek Drogi św. Jakuba.

5.2.2 Rys historyczny

Bobrowniki

Nazwa wskazuje, że mieszkańcy osady spełniali funkcje hodowców, dozorców i łowców bobrów, będących własnością księcia względnie króla. Początki wioski mogą sięgać XI w., ale niewykluczone, że mogła ona istnieć znacznie wcześniej jako osada patronimiczna, gmina, którą po powstaniu grodu w sąsiedztwie (grodem tym mógł być Bytom, Siewierz względnie Będzin), wyznaczono z woli księcia do spełniania obowiązku hodowli bobrów.

Do połowy XIV w. książęcy rezerwat bobrowy na Brynicy będący pod opieką mieszkańców Bobrownik sięgał od Milowic aż po jezioro Biesowe (pod Niezdarę). W późniejszych czasach obejmował wody Brynicy od młyna Opara (w pobliżu Żychlic) do jeziora Biesowego.

Pierwsze wiadomości historyczne o Bobrownikach pochodzą z 1277 r. W tym właśnie czasie została utworzona w Kamieniu Śląskim (wioska leżąca na południe od Bobrownik na prawym brzegu Brynicy) parafia i wzniesiono kościół pod wezwaniem św. Piotra i Pawła. Za zezwoleniem Hermana, kanonika katedralnego krakowskiego, skonfiskowana, względnie odebrana, a następnie na mocy ukazu o uwłaszczeniu chłopów z roku 1864 rozparcelowana.

W dawnych czasach ludność Bobrownik codziennie wychodziła na roboty do kopalń śląskich. Po roku 1816 i utworzeniu kordonu górniczego, ta codzienna emigracja ustała na chwilę, lecz później na nowo odżyła, tylko już w innej formie. Gdy dawniej udawano się na stronę śląska jawnie przebywając kilka mostów, z których pozostały do dziś ślady w postaci grubych słupów, tkwiących tu i ówdzie na brzegach lub wodzie Brynicy – to później „szmuglowano się” przez granicę nocą przebywając rzekę w miejscach płytkich; z pracy wracano również nocą. Władze rosyjskie spostrzegły te nocne wędrówki, zburzyły mosty, zwiększyły liczebność straży przygranicznej i wyznaczyły tylko jeden punkt przejścia.

Nieobce było również mieszkańcom Bobrownik górnictwo miejscowe. Trudno stwierdzić, kiedy się ono rozpoczęło. Za czasów górnictwa rządowego i byłego Banku Polskiego (1816-1842) istniały w Bobrownikach dwie kopalnie rudy żelaznej, jedna galmanu i jedna płuczka galmanu. Obie kopalnie były własnością rządu. Jaka była ich produkcja - nie wiadomo. Za czasów górnictwa owych lat powstała między rzeką Brynicą a Jaworzniakiem w 1824 r. kopalnia galmanu „Herkues”, która była czynna do 1829 r. i zatrudniała 20 robotników. W tym okresie wioska liczyła 98 domostw i 489 mieszkańców, a w 1880 r. liczba domów wynosiła 176, w tym 11 murowanych; mieszkańców zaś było 1760.

W 1848 r. utworzona została gmina w Bobrownikach, obejmująca wsie: Bobrowniki, Sączów, Siemonia, Żychce, Wojkowice Komorne, Strzyżowice, Psary i Łagiszę. Po ukazie carskim w 1864 r. folwark Bobrowniki został rozparcelowany na 81 pełnych osad dwunastomorgowych i 26 osad 26-morgowych, ponad 14 osad trzymorgowych zaś do ogólnego użytkowania pozostało pastwisko i osada wójta gminy, kowalska, karczenna, szkolna i kościelna jak również nieużytki. W okresie tym powstała jedna szkoła (dwuklasowa), w której uczono w języku rosyjskim aż po 1910 r. A w 1916 r. otwarto siedmioklasową. W 1911 r. założono w wiosce Ochotniczą Straż Pożarną, która istnieje do dziś.

Życie mieszkańców Bobrownik zakłócił wybuch I wojny światowej: 2 sierpnia 1914 r. wojska niemieckie wtargnęły do wsi, całkowicie opuściły ją dopiero 10 listopada 1918 r. Dopiero po zakończeniu wojny i powstań śląskich życie gospodarcze Bobrownik wróciło do normy. Po I wojnie światowej w skład gminy Bobrowniki wchodziły wsie: Bobrowniki, Rogoźnik, Strzyżowice, Góra Siewierska, Żychce, Wojkowice Komorne, Kamyce. W 1928 r. do gminy dołączono wieś Dobieszowice.

Z ofiarności mieszkańców wybudowano i oddano do użytku w 1926 r. Dom Ludowy, który rozbudowano w latach 1957 – 1961 (obecnie Dom Kultury). W 1928 r. ukończono i oddano do użytku remizę strażacką. Koło Gospodyń Wiejskich założono również w 1928 r., a wznowiło ono swą działalność po dłuższej przerwie w 1945 r. W tym okresie powstało również Kółko Rolnicze. Potrzebna była też szkoła w zamian za trzy punkty nauczania, toteż w 1938 r. rozpoczęto wznoszenie budynku lekcyjnego. Do czasu II wojny światowej wybudowano fundamenty, a po wojnie budowę ukończono i szkołę oddano do użytku w 1949 r.

Po zakończeniu II wojny światowej najpilniejszą potrzebą była budowa nowej drogi, także budowa rurociągu z uwagi na zanik wody w studniach. Jego budowę rozpoczęto w 1952 r., a oddano do użytku w 1953 r.

Z dniem 31 grudnia 1954 r. przestały istnieć Gminne Rady Narodowe a zaczęły plebana bytomskiego a zarazem rektora kościoła św. Małgorzaty w Bytomiu, Bobrowniki zostały wydzielone z tejże parafii i przydzielone do nowej parafii w Kamieniu. W 1442 r. (1443) wioska na mocy dokumentu kupna - sprzedaży zawartego między Zbigniewem Oleśnickim, biskupem krakowskim a Wacławem Cieszyńskim weszła w skład księstwa siewierskiego.

Po Powstaniu Styczniowym, które w tej okolicy organizował ks. Stanisław Szenkiewicz, wikariusz z Siemoni wraz z Ciapierzyńskim, majątność dworska została funkcjonować Gromadzkim Radą Narodową. Gminę Bobrowniki podzielono na sześć Gminnych Rad Narodowych; w Bobrownikach, Dobieszowicach (wraz z Wymysłowem), Rogoźniku, Żychcicach (z Kamykach), Strzyżowicach (wraz z Górą Siewierską) oraz powstała Osiedlowa Rada Narodowa w Wojkowicach.

W 1961 r. zaadaptowano budynek byłych koszar na przedszkole. W następnym roku rozpoczęto modernizację boiska sportowego, które oddano do użytku w 1969 r. jako Stadion Sportowy Ludowego Klubu Sportowego „Orzeł”, w 1970 r. nowy pawilon sportowy. W okresie tym wybudowano też wiele nowych dróg i założono kanalizację burzową ulic. W 1971 r. rozpoczęto budowę Ośrodka Zdrowia a także Domu Nauczyciela. Oba te obiekty oddano do użytku w 1972 r.

Dobieszowice

Dobieszowice to malownicza wioska leżąca na wschodniej pochyłości malowniczego kopulastego wzgórza, wysokiego na 321 m. n.p.m. Wzgórze to zwano niegdyś Tatarską Górą, nazwa ta wiąże się prawdopodobnie z pobytem we wsi Tatarów w czasie pierwszego lub drugiego najazdu na Polskę.

W XIV w. osada zwała się Dobesławycze, w XV w. Dobyśławycze, w XVII w. Dobiesławice, wreszcie Dobieszowice. Wieś należy do osad patronimiczno – rycerskich. Wnioskując z nazwy przypuszczać należy, że założycielem wioski był któryś z Dobiesławów rycerzy a zarazem ziemian małopolskich. Mógł to być Dobiesław, rycerz Bolesława Kędzierzawego, znany również z bulli papieża Celestyna jako dobrodziej klasztoru św. Wincentego z Wrocławia. Mógł to być też Dobiesław, komes małopolski żyjący pod koniec XII w.

Nie jest wykluczone, że wioska sięga czasów pogańskich i początkowo nawet zwała się inaczej, pochodzenia patronimiczno – gminnego, a miano swe zmieniła, gdy dostała się w darze któremuś z rycerzy Dobiesławów. Mógł być także założycielem osady Dobiesz z Bytomia – rycerz śląski, który jest znany z dokumentu Iwana biskupa krakowskiego – wydany w 1223 r. dla klasztoru w Mogile. O faktycznym istnieniu Dobieszowic dowiadujemy się z dokumentu pochodzącego z 1827 r., mocą którego powierzono klasztorowi na Zwierzyńcu pod Krakowem wszystkie posiadłości i dziesięciny, a między innymi i dziesięcinę ze wsi Dobyśławycze, którą według J. Długosza (Lib. Benef. t. III str. 68) miał nadać klasztorowi jakiś książę cieszyński.

Wioska była osadzona na 14 łanach kmiecych i pod koniec XIV w. właścicielem jej był Jan Szczęsny Tarnowski. W połowie XV w. dziedzicem osady już był Stanisław Rudzki herbu Pilawa. Około 1653 r. właścicielem Dobieszowic był Jan Adolf Frankenberg. O późniejszych właścicielach niewiele można powiedzieć. Również nie jest wiadome, kiedy wioska przeszła w ręce Henklów Donnesmarków ze Świerklańca Śląskiego.

W miejscowości istniał modrzewiowy dwór, który w XVI w. Na jego miejscu stanął w 1 poł. XVII w. dwór murowany, który kształtem przypomina stary ratusz czeladzki. Zameczko przetrwało do czasów współczesnych. Na zachód od dworu, tuż nad brzegiem Brynicy stała karczma początkowo obok brodu, później mostu, przez który wiodła droga do Piekar i do starego traktu bytomskiego. Obok niej powstał przysiółek nazwany Wesół.

W 1864 r. dziedzicem i właścicielem Dobieszowic był Jakubowski sprawujący urząd sędziego. W tym okresie chłopci zobowiązani byli do składania danin. Po wyprowadzeniu się owego dziedzica z Dobieszowic – w związku ze sprzedażą majątku ziemskiego (dworu), przyłączeniu wioski do gminy Ożarówce, zniesieniu pańszczyzny i nadaniu tytułu własności gruntowych nastąpiło swobodniejsze i spokojniejsze życie mieszkańców.

W 1840 r. wybudowano w miejscowości drewniany budynek przeznaczając go na szkołę. Budynek ten w późniejszym okresie zniesiono, a na jego miejsce wybudowano nowy murowany (przeznaczony później na siedzibę Gromadzkiej Rady Narodowej), w którym dzieci pobierały naukę do 1939 r.

Pierwszą organizacją powstałą w 1905 r. było Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, które w 1906 r. przeorganizowane zostało w Ochotniczą Straż Ogniową. W 1909 r. założono Stowarzyszenie Spółdzielni Społyców „Pomoc” działające do 1948 r., które w tymże roku przeszło do organizującej się Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska w Wojkowicach. W 1928 r. powstało Kółko Rolnicze, a w 1934 r. Koło Gospodyń Wiejskich. Następną organizacją był Klub Sportowy założony w 1935 r. (D. K. S.). Pod względem administracyjnym Dobieszowice należały od 1915 r. do 1954 r. do Gminy Bobrowniki. W 1934 r. wieś otrzymała z Towarzystwa Górniczego – Przemysłowego „Saturn” oświetlenie elektryczne w zamian za wydzierżawiony teren łowiecki.

Podczas II wojny światowej Dobieszowice zostały zniszczone w 80 %. W 1946 r. nastąpiła parcelacja poniemieckiego majątku ziemskiego (dworu), z którego wydzielono teren pod budowę nowej szkoły, której budowę rozpoczęto w 1949 r. Dla zapewnienia dobrych warunków mieszkaniowych nauczycielom wybudowano i oddano do użytku w 1955 r. dom nauczyciela.

W związku z nowym podziałem administracyjnym utworzono z dniem 1 stycznia 1955 r. Gromadzką Radę Narodową w Dobieszowicach; w jej skład weszło też sołectwo Wymysłów. Kolejny podział administracyjny przyniósł zmiany we wsi Dobieszowice. Z chwilą tworzenia gmin wieś weszła z dniem 1 stycznia 1973 r. w skład nowoutworzonej Gminy Bobrowniki. Liczba mieszkańców wynosiła w tym okresie około 2300 osób.

Myszkowice

Miejscowość Myszkowice do około X w. zwana była Zielonkowicami. Początki wioski mają sięgać według legend czasów prehistorycznych. Wtedy to w głębokim jarze wyżłobionym niegdyś przez wody epoki lodowcowej na północnym zboczu wału górskiego została utworzona przed wiekami wioska Myszkowice. Siedziby ludzkie ulokowane były w pobliżu jaru, w którym znajdowały się źródła wody oraz rosło mnóstwo roślinności, a wokół słychać było świergot różnorodnej czerechy skrzydlatej. U wyjścia długiego, głębokiego wąwozu znajdowała się karczma.

Do Myszkowic należy przysiółek Łubianki. Łubianki to stara wieś, która znajduje się u podnóża wysokiego wzgórza Łubianka o wysokości 398 m n.p.m. Według wierzeń ludowych na terenie Łubianek znajdowało się prasłowiańskie miejsce kultu. W późniejszym okresie Łubianki należały do biskupów krakowskich, którzy jej część (6 łąnów i karczmę) oddali Ożarowskiom z pobliskich Ożarowic.

Pierwszą wiadomość o Myszkowicach zaczerpnięto z dokumentów w 1223 r., kiedy to osada wchodzi w skład parafii w Siemoni. Około 1340 r. wioska płaci dziesięcinę klasztorowi na Zwierzyńcu.

Myszkowice to odwieczna siedziba i gniazdo rodowe Myszkowskich herbu Pilawa. W XV w. dziedzicem wioski był Jan Myszkowski. Po nim gospodarzyli tu Joachim, Jan, Michał Myszkowscy i ich następcy aż do końca XVIII w.

W miejscowości istniał dwór modrzewiowy z gankiem o dwóch słupach kamiennych. Po dawnym lamusie pozostały ruiny. Przy dworze istniała kaplica domowa, z której pewne części zostały wmurowane w pomnik, widniejący do dzisiaj w gaju brzoźowym, zasadzonym przez Jana Myszkowskiego w 1672 r. (świadczy o tym napis na pomniku). Owe części wmurowane przedstawiają się jako dwie płyty marmurowe. Na jednej z nich widnieje data 1607, znaki liturgiczne oraz nazwisko Joachim Myszkowski. Na drugiej płycie data 1608, napis: "Amor Vincet Omnia" (Miłość zwycięża wszystko) i nazwisko Jana Myszkowskiego. Ponad płytą wyryte jest zdanie: "Jan Myszkowski te dąbrowe zapuścił 1672", zaś obok herb. Po przeciwnej stronie drogi stoi kaplica (zbudowana z kamienia polnego), która pochodzi z czasów Jana Myszkowskiego.

Na początku XIX w. Myszkowice przeszły w ręce Grabiańskich, a w późniejszym okresie nabyli je Głazewscy. Archiwa Urzędu Górniczego w Dąbrowie wspominają o kopalni glinki ogniotrwałej, która istniała na terenie wioski w 1824 r.

Rogożnik

Wieś położona w niewielkiej kotlinie pomiędzy wzgórzami: Buczyna, Sadowie. Według przekazów regionalnych wyrosła w borze Rogoza, między Jawornikiem (strumień Jaworznik) a pasmem wzgórz. Nazwa miejscowości wywodzi się z nazwy florystycznej – *rogoza*. Pierwsze zapisy nazwy miejscowości brzmiały: Rogosnic, Rogoznick, Rogosnig, Rogosenic. Nie wiadomo, kiedy została założona, ale jej istnienie odnotowano w dokumentach z 1225 r., kiedy, przy fundacji kościoła pw. Wszystkich Świętych w Siemuni (Siemonia) wymienione są imiona rycerzy Boguchwała i Gause (Gaunę) z Rogożnika. Jednak istnienie zorganizowanego życia społecznego na tym terenie miało miejsce znacznie wcześniej.

Na podstawie przeprowadzonych archeologicznych badań sondażowo – rozpoznawczych, zlokalizowanych na łagodnym wzniesieniu około 100 m od drogi Rogożnik – Strzyżowice, z ziemi wydobyto kilka skorup i wyrobów ceramicznych kultury łużyckiej, pochodzących z późnej epoki brązu lub wczesnej epoki żelaza, a także wyroby pochodzące z okresu wczesnego średniowiecza. Przeprowadzone wstępne badania pozwoliły stwierdzić, że na terenie dzisiejszego Rogożnika istniała wielokulturowa osada związana z kulturą łużycką z późnej epoki brązu lub wczesnej epoki żelaza. Najstarsze znaleziska archeologiczne odkryte jednocześnie w Gródkowie, Górze Siewierskiej, Łagiszy, Żychciach, Kamycach, Rogożniku, Warężynie, Siemoni, Sączowie, Niezdarze i Ożarowicach datowane są na 8000-4500 lat p.n.e.

Kolejną wzmiankę o Rogoźniku odnotowano w źródłach z 1256 r., gdzie jest przedstawiony jako własność klasztoru zwierzynieckiego. Przynależność tę potwierdza dokument z 1287 r. W latach 1313-1337 razem z całą gminą Bobrowniki wchodziła w skład Księstwa Bytomskiego, a następnie cała gmina przeszła we władania książąt cieszyńskich. Z dokumentów z 1441 r. wynika, że wówczas w posiadaniu Rogoźnika był Mikołaj Rogozsky. Prawdopodobnie owi Rogozcy, a potem Rogójscy (wszyscy pieczętowali się herbem Strzeźmiej) urobili swe nazwisko właśnie od nazwy miejscowości.

W 1442 r. wioska jest wymieniona w składzie księstwa siewierskiego w akcie sprzedaży tegoż księstwa na mocy którego biskup krakowski (wówczas był to Zbigniew Oleśnicki) otrzymał prawo pobierania danin, czynszu i powinności między innymi z tej miejscowości. W 1529 r. wieś nadal należy do biskupów krakowskich, którzy za pośrednictwem starosty siewierskiego pobierali czynsz. Dziesięcina przypadała plebanowi z Siemonii. Na przełomie XVI i XVII w. niepodzielnie panowali tutaj Rogojscy (choć nazwisko uległo zmianie prawdopodobnie byli to potomkowie Rogozów potem piszących się Rogowscy). Początki XVII w. to jednak schyłek panowania tego rodu w Rogoźniku. Choć w dokumentach z 1623 r. dziedzicem wsi jest jeszcze Jan Rogojski to później pojawia się przejściowo nazwisko Rubiński. Następnie wieś przechodzi w ręce rodu Krylińskich i Marcina Żarskiego. W tym okresie Gawszyce pustoszeją a wizytacja z 1619 r. (wg niektórych źródeł 1618 r.) wspomina już o nich jako o wsi opuszczonej. Później stają się integralną częścią Rogoźnika. Jak długo Rogoźnik był w posiadaniu tych rodów nie wiadomo. Około 1668 r. dziedzicem części Rogoźnika był także Adam Porębski posiadający swe dobra także w Dąbiu i Mysłowie. W 2 poł. XVII w. pojawiają się już nazwiska innych dzierżawców tej miejscowości. Około roku 1668 r. w źródłach pojawia się nazwisko Adama Porębskiego, jako dziedzica części w Rogoźniku. W XVIII w. dokumenty wskazują na Pawła Wąsowicza jako właściciela Rogoźnika, a około 1747 r. wieś znajduje się w rękach Franciszka Pożarskiego (lub Pożarowskiego), którego ród dzierży te ziemie aż do 1790 r. W tym okresie w Rogoźniku żyje 246 ludzi (w tym dwóch luteranów) zamieszkujących 45 domostw. W XVIII w. Rogoźnik posiadał kilka młynów napędzanych wodą Jawornika (Jaworznika). Do najstarszych należał młyn Czabany. Inne to Karchowizna, Runot, Łata i Gorewoda.

XIX w. znowu przynosi zmianę dziedzica. Zostaje nim Jan Grabiański herbu Świeńczyc. Jest to okres przekształcania się Rogoźnika ze wsi typowo rolniczej w osadę przemysłową. Przemysł dotarł do Rogoźnika już wcześniej. Około 1797 r. śląski przedsiębiorca Herdlitzka otworzył na granicy Rogoźnika, Wojkowic i Żychcic kopalnię Galmanu „Fanny” która funkcjonowała do 1807 r. Swoją działalność wznowiła w 1822 r. pracując nieprzerwanie do 1845 r. W latach 1822-1840 wraz z wsią należała do Błęszyńskich a wydobywany galman dostarczano do huty w Miłowicach. W tym okresie wioska rozrosła się do 76 domostw. Wg M. Kantora – Mirskiego na terenie Rogoźnika istniały ponadto jeszcze trzy małe kopalnie rudy żelaznej. Jednak eksploatacja złóż okazała się nieopłacalna toteż ten rodzaj górnictwa szybko zaniknął we wsi pozostawiając tylko stare wyrobiska. Najbardziej znaną pozostałością po eksploatacji złóż w tamtych czasach jest wyrobisko zwane Rudnym Dołem znajdujący się na stokach Buczyny. Nadania górnicze w 1900 r. wykupiło wprawdzie czeladzkie Towarzystwo „Saturn” ale nie wznowiło wydobywania, z czasem lokując tutaj cegielnię oraz szkółkę drzewek owocowych. Później przemysł reprezentowała jedynie fabryka materiałów ogniotrwałych RZMO.

W okresie istnienia Księstwa Warszawskiego parafia Siemonia wraz z Rogoźnikiem znajdowała się w diecezji krakowskiej. W administracji państwowej Rogoźnik znajdował się w 1826 r. w gminie Bobrowniki, powiat lelowski, z miastem powiatowym Żarki, obwód olkusi, województwo krakowskie. W 1858 r. należał wraz z gminą Bobrowniki do powiatu olkuskiego, okręg lelowski guberni radomskiej. W 2 poł. XIX w. wzmianki o Rogoźniku pojawiają się w związku z występującymi na terenach Zagłębia strajkami chłopskimi o podłożu ekonomicznym. W XIX w. Rogoźnik należał do gminy Ożarówice z siedzibą w Tapkowicach. Po 1918 r. wszedł w skład gminy Bobrowniki, która należała do powiatu będzińskiego znajdującego się w województwie kieleckim. W 1930 r. liczył sobie 1600 mieszkańców. Jak podają źródła przedwojenne Rogoźnik charakteryzowany był jako wieś z zabudowaniami folwarcznymi po dawnym dworze z wzorcową szkółką drzew owocowych oraz wielkim ogrodem kwiatowym należącymi do Towarzystwa „Saturn”. Po rozwiązaniu gmin w latach 50-siątych utworzył samodzielną gromadę zajmującą obszar około 8 km² i liczącą około 2800 mieszkańców. Do gminy Bobrowniki powrócił ponownie w latach 70-tych. Życie religijne mieszkańców Rogoźnika przez całe wieki związane było z parafią w Siemoni.

Początkowo miejscem nabożeństw była stara zabytkowa kapliczka pochodząca z czasów Jana III Sobieskiego. Dopiero w 1957 r. erygowano parafię w Rogoźniku.

Sączów

Na południowym zboczu wału górskiego, rozpoczynającego się nad Brynicą a kończącego się na Łubianie leży osada Sączów. Początki wioski sięgają prawdopodobnie czasów Bolesława Chrobrego. Wiadomo, że jej nazwa do XIV w. brzmiała Sondczów (Sądczów). W początkach XV w. zwie się Sandczow, około 1460 r. Sondczów, wreszcie na początku XVIII w. Sączów. Ponieważ w początkowej nazwie wioski tkwi źródłosłów sond, sąd, wobec tego wypadałoby twierdzić, że założycielem osady był Sądek, rycerz Bolesława Chrobrego, istniał wprawdzie jeszcze inny Sąd względnie Sądek w latach 1113-1125, który jest wymieniany w albumie konfraterni klasztoru lubińskiego a należącego do rodu Odrowążów. Jeżeli zważymy, że w 1224 r. Iwo Szawłowicz Odrowąż biskup krakowski funduje kościół i parafię wiosce, to nasuwa się przypuszczenie (z uwagi na to, że już w 1223 r. istniała parafia w Siemoni, oddalona od Sączowa zaledwie o niecałe 3 kilometry), że ta fundacja wypływała z chęci udostojnienia siedziby krewnych Odrowążów.

Niegdyś obszar wioski był większy od dzisiejszego. Do Sączowa należała osada leśna Ossy (Ossy) leżąca na lewym brzegu Ossy (dopływ Brynicy).

O pierwszych dziejach wioski nic nie wiadomo. W XV w. jej częściowym właścicielem byli Ożarowscy. W tym samym czasie Biskupi krakowscy posiadali znaczne obszary ziemi, na których siedzieli kmiecie świętnicy, co dowodzi, że przed XV w. część Sączowa była wsią kościelną. Na części Ożarowskiej gospodarzyli jeszcze Siemońscy, Ostańscy i Grabiańscy, zaś część biskupia przeszła na własność rządową. W między czasie część ról biskupich zalesiono i przeszły później w posiadanie Towarzystwa Przemysłowo-Górniczego „Saturn”.

Wioska uczestniczyła w wielu wydarzeniach dziejowych. W 1290 r. po krwawej bitwie pod Siewierzem Władysław Łokietek pędził za rozgromionymi Ślązakami aż pod Sączów i tutaj kilka godzin ze swoimi wojskami odpoczywał. W czasie najazdu na Siewierszczyznę braci Wacława – księcia Cieszyńskiego – niezadowolonych ze sprzedaży Księstwa Siewierskiego, wioska została zrabowana w 1445 r. Podobnemu najazdowi Sączów uległ w 1655 r., gdy ciągnęły wtedy wojska szwedzkie.

Górnictwo na terenie wioski sięga mniej więcej 1799 r. Około 1810 r. otwarto w Sączowie kopalnię rudy żelaznej, która dotrwała do 1869 r. Oprócz tego istniała w 1824 r. we wschodniej części osady kopalnia gliny ogniowej. W 1864 r. utworzono gminy i Sączów wszedł w skład gminy Ożarowice z siedzibą w Tąpkowicach. W 1887 r. wieś liczyła 864 mieszkańców, w 1896 r. – 932, w 1925 r. – 1085, a w 1939 r. ilość ta wzrosła do 1251. Liczba zaś budynków w 1937 r. sięgała 200. W 1913 r. założono Ochotniczą Straż Pożarną, a w 1932 r. Koło Gospodyń Wiejskich. W tym też roku wybudowano szkołę, którą rozbudowano w 1957 r. W okresie II wojny światowej przeniesiono siedzibę gminy Ożarowice do Sączowa (1940 r.). W 1954 r. rozpoczęto na terenie wsi budowę magazynów Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska, budowę ukończono w 1958 r. W wyniku zmian administracyjnych od 1.01.1955 r. utworzono Gromadzką Radę Narodową w Sączowie, w skład której weszły wsie: Celiny i Sączów. W 1960 r. założono Kółko Rolnicze. W tym samym roku rozpoczęto budowę domu kultury, który oddano do użytku w 1970 r. Z dniem 1 stycznia 1962 r. wprowadzono kolejne zmiany administracyjne i Gromadzka Rada Narodowa w Siemoni wraz z przynależącymi jej wsiami weszła w skład GRN w Sączowie. W wyniku następnych zmian administracyjnych z dniem 1 stycznia 1973 r. wieś Sączów weszła w skład Gminy Bobrowniki.

Siemonia

W kotlinie leżącej u stóp Popiej Góry, w pobliżu źródeł Ossy wyrosła przed wiekami wieś Siemonia. W wiosce odkryto groby kultury łużyckiej (epoka brązu, wczesna epoka żelaza), a także natrafiono na ślady kopalni z epoki halsztackiej.

Przez miejscowość przebiegał szlak drogowy łączący okolice późniejszego Krakowa ze starożytną drogą rzymską, tzw. bursztynową, a także już w X w. wiódł wtedy szlak śląsko-krakowski. Parafię utworzono już około 1223 r.

Nazwa wioski sięga zapewne I poł. XII w. Pierwszą historyczną wzmiankę o wiosce, czerpiemy z kronik śląskich, które mówią, że koło 1223 r. już istniał kościół w Siemoni. Następną wiadomość o osadzie występuje w rejestracji świętopietrza z 1326 r., wreszcie w przywileju Jana Grota, biskupa

krakowskiego, wydane w 1337 r. w sprawie sołtysostwa w Winiarach, przy którym świadczy Mikołaj pleban z Siemoni.

W XV w. wioska dzieliła się na trzy części. Na roli szlacheckiej Urban i Jan Świerczynowie herbu Nowina, majątek rycerski (*praedia militaria*) dzierżyli Grzegorz Jaśko, Stanisław i Mikołaj Kapustowie herbu Strzemię. Role zagrodnicze należały do miejscowego plebana. Pod koniec XVI w. znikają z wioski nazwiska Świerczynów i Kapustów, a pojawiają się dziedzice siemońscy. W XIX w. gospodarzyli w wiosce Załaszowscy, Pieglówscy a nawet Grabiańscy.

W czasie najazdu Tatarów Siemonia została doszczętnie zniszczona. Odbudowana legła ponownie w gruzach w XV w. i w czasie najazdu Bolesława księcia na Cieszynie na księstwo siewierskie. Po raz trzecia w 1451 r. napadły na nią bandy Jana z Welczyna. W czasie wojny szwedzkiej zrabowano wioskę. Biskupi krakowscy litując się nad nędzą ludności, zwolnili wioskę od dziesięcin kościelnych na lata trzy.

Wioska była osadzona na ośmiu łanach kmiecich i czterech zagrodniczych. Posiadała dwie osady młynarskie z młynami, osadę leśną i osadę górniczą. Górnictwo na terenie wioski sięga bardzo odległych czasów o czym świadczą odkryte w 1 poł. XIX w. ślady kopalni z okresu żelaza. Po 1795 r. została otwarta na Popiej Górze kopalnia rudy żelaza, która była czynna jeszcze w 1816 r. o czym świadczą akta znajdujące się w Archiwum Urzędu Górniczego w Dąbrowie Górniczej. Około 1822 r. otwarto w wiosce nową kopalnię rudy żelaza i nazwano ją Hanke. Najwyższa jej produkcja wynosiła rocznie 7676 kubłów. W kierunku północno-wschodnim od tej kopalni istniała w 1841 r. druga kopalnia rudy żelaznej eksploatowana przez osoby prywatne. Około 1855 r. otwarto na południowo-wschodnich stokach Popielej Góry trzecią kopalnię rudy żelaznej i nazwano ją Łata. Niektóre z tych kopalni czynne były do 1875 r. Wioska w 1827 r. liczyła 36 domostw i 236 mieszkańców. W 1864 r. utworzono gminy i wieś Siemonia weszła w skład gminy Ożarówce z siedzibą w Tąpkowicach. W 1887 r. wieś liczyła 562 mieszkańców, w 1896 r. – 599, w r. 1925 – 743, a w 1939 r. – 818, natomiast liczba budynków w 1937 r. sięgała 143. W 1913 r. założono we wsi Kółko Rolnicze, a w 1917 r. Ochotniczą Straż Pożarną, zaś w 1928 r. Koło Gospodyń Wiejskich. W tym okresie wybudowano również szkołę podstawową. W 1940 r. przeniesiono Gminę Ożarówce do Sączowa, w skład której wchodziła Siemonia. W 1945 r. rozpoczęto gromadzenie materiałów budowlanych na dom kultury, którego budowę rozpoczęto w 1955 r. a oddano do użytku w 1965 r. W wyniku zmian administracyjnych utworzono z dniem 1 stycznia 1955 r. Gromadzką Radę Narodową w Siemoni, w skład której weszła wieś Myszkowice, Twardowice. Z dniem 1 stycznia 1962 r. nastąpiła likwidacja GRN w Siemoni i wszystkie trzy wsie włączono do GRN w Sączowie. Z dniem 1 stycznia 1973 r. nastąpiła kolejna zmiana administracyjna. Utworzono Gminę Bobrowniki, w skład której weszła wieś Siemonia. W okresie tym ilość mieszkańców wynosiła 878 osób.

Twardowice

W górzystej okolicy, w pobliżu źródeł Jaworznika, powstała osada Twardowice. Pod względem położenia i rozmieszczenia podobna jest do Góry Siewierskiej – sąsiedniej wioski. Wszędzie na okolicznych górach widnieją ślady dawnego, a dziś nieistniejącego górnictwa.

Twardowice są gniazdem rodowym Twardowskich herbu Rogata. W 2 poł. XV w. właścicielem wsi był Kazimierz Twardowski. Pod koniec XVIII w. wieś należała do Pieglówskich, z których Michał Feliks Pieglowski był sędzią ziemskim Księstwa Siewierskiego w 1761 r. Ród Pieglówskich wygasł około 1820 r. W tym czasie dziedzicami Twardowic zostali Grabiańscy, wreszcie Grabowscy. Wieś posiadała osiem łanów kmiecych. Należały do niej dwa przysiółki: Wilcza Góra i Borek, które znikły około 1807 r. Dwór dotrwał do 1850 r.

Około 1720 r. we wsi była czynna kopalnia rudy żelaznej, położona była między wsią a przysiółkiem Borek oraz kopalnia glinki-ogniotrwałej na Wilczej Górze, którą eksploatowano jeszcze w 1824 r. W 1827 r. osada liczyła 15 domów i 103 mieszkańców. Dworskich domów było 5 z 31 mieszkańcami. W 1864 r. utworzono gminy i wieś Twardowice weszła w skład Gminy Ożarówce z siedzibą w Tąpkowicach. W 1887 r. wieś liczyła 270 mieszkańców, w 1896 r. – 289, w 1925 r. – 218, a w roku 1939 r. – 336, natomiast liczba budynków w 1937 r. sięgała 72. Dnia 3 maja 1928 r. założono we wsi Ochotniczą Straż Pożarną a jej członkowie przy współudziale społeczeństwa wybudowali remizę strażacką w 1935 r.. W 1940 r. przeniesiono Gminę Ożarówce do Sączowa, w jej skład w dalszym ciągu wchodziła wieś Twardowice. W 1947 r. założono Koło Gospodyń Wiejskich. W wyniku zmian administracyjnych utworzono z dniem 1 stycznia 1955 r. Gromadzką Radę

Narodową w Siemoni, w skład której weszła wieś Twardowice. Z chwilą likwidacji Gromadzkiej Rady Narodowej w Siemoni z dniem 1 stycznia 1962 r. wieś weszła w skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Sączowie. Z dniem 1 stycznia 1973 r. nastąpiła kolejna zmiana administracyjna. Utworzono Gminę Bobrowniki, w skład której weszła wieś Twardowice. W okresie tym ilość mieszkańców wynosiła 439 osób.

Wymysłów

Wymysłów leży między Dobieszowicami, Józefką, Kozłową Górą, Świeklańcem i Ossami. Wieś nie jest wymieniona wcześniej jako samodzielna osada, gdyż wchodziła niegdyś w skład Sączowa, sam zaś obszar wsi Sączów był bardzo rozległy. W południowej części wsi, wśród borów dawnej puszczy, widniała osada bartnicza Pustki nazwana później Wymysłowem. W XVI w. wybudowano w lesie leśniczówkę.

Prawa wsi Wymysłów otrzymał w 1864 r., mając w tym okresie 20 budynków. W tym też roku utworzono gminy. Wymysłów wszedł w skład Gminy Ożarówice z siedzibą w Tąpkowicach aż do 1940 r. W 1887 r. liczba mieszkańców wynosiła 352, w 1939 r. – 428, natomiast liczba budynków w 1937 r. wynosiła 61. Od 1940 r. do 1954 r. Wymysłów pod względem administracyjnym należał do Gminy Bobrowniki, a od 1955 r. do 1972 r. do Gromadzkiej Rady Narodowej w Dobieszowicach. W wyniku następnych zmian administracyjnych - utworzenia z dniem 01.01.1973 r. Gminy Bobrowniki - Wymysłów wszedł w jej skład. Liczba mieszkańców w tym okresie wynosiła 567 osób.

5.2.3 Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

ARCHITEKTURA SAKRALNA

Architekturę sakralną na terenie gminy Bobrowniki reprezentują trzy kościoły w miejscowości Bobrowniki, Sączów i Siemonia. Świątynie pełnią rolę dominant architektonicznych w obrębie historycznych układów przestrzennych.

Bobrowniki. Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca.

W 1669 r. w Bobrownikach została wybudowana kaplica pw. Św. Wawrzyńca. W 1860 r. mieszkańcy wsi Żychcice i Bobrowniki wystosowali pismo do ks. bpa Diecezji Kielecko-Krakowskiej, aby wsie Bobrowniki i Żychcice wydzielono z parafii Siemonia i stworzono z nich samodzielna parafię. Sprawa ta została oddalona, jednak w 1868 r. przydzielono Bobrownikom wikariusza, ks. Jana Szpakiewicza. Wybudował on obok kaplicy murowaną z kamienia, kryta gontem plebanię oraz mały budynek – organistówkę. Do rozbudowy kaplicy przystąpił wikariusz-rezydent Teofil Grudziński (1887-1903). Plany rozbudowy kościoła wykonał inż. Waligórski z Będzina. Na początku 1904 r. erygowana została parafia w Bobrownikach. Około 1930 r. dokonano remontu kościoła.

Kościół wolnostojący, orientowany, otoczony murowanym ogrodzeniem. Drewniany, o konstrukcji zrębowej, szalowany, na murowanych fundamentach. Nawa kościoła założona na rzucie

zbliżonym do kwadratu, prezbiterium węższe, zamknięte trójbocznie. Od północnej strony prezbiterium znajduje się prostokątna zakrystia. Dachy gontowe, dwuspadowe, nad prezbiterium przechodzący w wielospadowy, w dachu wieżyczka na sygnaturkę. W fasadzie znajdują się dwie symetryczne wieże, zwieńczone wysokimi ostrosłupowymi hełmami. Pomiedzy nimi znajduje się trójkątny szczyt. We wnętrzu kościoła na uwagę zasługuje m.in. barokowe wyposażenie, polichromia wykonana przez Jana Seweryna Sokołowskiego w latach 1914 – 1915 oraz rzeźba Chrystusa Frasobliwego z XVII w.; ołtarz główny barokowy z XVII w.; ołtarze boczne - św. Barbary i św. Stanisława Kostki z XVIII w., ambona z XVIII w., XVII-wieczna rzeźba Chrystusa w cierniowej koronie. Organy z 2 połowy XIX w., zbudowane przez Paula Berschdorfa z Nysy.

Fot. 1. Bobrowniki. Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca (foto: autor opracowania).

Sączów. Kościół parafialny p.w. Jakuba Apostoła

Pierwotnie kościół w Sączowie był drewniany z ok. 1224 r. Spalił się w XIV w. Na jego miejscu wzniesiono kościół murowany, który również uległ spaleniu, w 1850 r. Obecny kościół wybudowano w latach 1872-75, wg. projektu arch. Liche, staraniem ks. Biernawskiego z funduszy parafian. Kościół konsekrowany 5 września 1875 r. przez bpa Tomasza Kaplińskiego. Po I wojnie światowej kościół powiększono i restaurowano, a za ks. S. Łupińskiego wybudowano plebanie, organistówkę i budynki gospodarcze. W 1906-07 malowany przez malarzy szkoły krakowskiej.

Kościół usytuowany przy ul. Szkolnej. Teren kościoła otoczony murowanym ogrodzeniem z kapliczkami. Kościół murowany z cegły, tynkowany, salowy, na planie krzyża łacińskiego, z transeptem i prezbiterium zamkniętym absydowo, z wieżą od zachodu na planie prostokąta. Nawa i transept kryte pseudokolebką, absydy prezbiterium i transeptu konchowo, prezbiterium – kolebkowo. Wieża kryta hełmem graniastym, nawa dwuspadowym, zakrystie jednospadowym. Dachy kryte blachą cynkową. We wnętrzu zachowana empora organowa z dekoracją malarską, w nawie, transepcie i prezbiterium freski. Ołtarz główny późnorenesansowy z 1671 r.

Fot. 2. Sączów. Kościół parafialny p.w. Jakuba Apostoła (foto: autor opracowania).

Fot. 3. Siemonia. Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych (foto: autor opracowania).

Siemonia. Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych

Parafia pw. Wszystkich Świętych w Siemoni została ustanowiona 5 listopada 1225 r. przez biskupa krakowskiego Iwo Odrowąża. Od momentu powstania parafia terytorialnie należała do diecezji krakowskiej, następnie do diecezji wrocławskiej, potem znów krakowskiej. Od 1882 r., przynależała do diecezji kieleckiej, a od 1925 r. do częstochowskiej.

Pierwotna drewniana świątynia uległa zniszczeniu w XIII w. prawdopodobnie podczas najazdu tatarskiego w 1241 r. Na jego miejscu postawiono kościół murowany, który dotrwał do XIX w. Obecna świątynia o cechach neoromańskich została wybudowana w 1881 r. staraniem wiernych i ks. Wincentego Dobrzańskiego. Uroczystego poświęcenia kościoła 1 września 1883 r. dokonał biskup kielecki Tomasz Kuliński.

CMENTARZE

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane według reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Na terenie gminy Bobrowniki istnieje kilka zabytkowych cmentarzy.

Bobrowniki. Cmentarz rzymsko-katolicki

Cmentarz zlokalizowany przy ul. Strażackiej, w południowej części miejscowości, nieco w oddaleniu od zabudowań wsi, otoczony polami. Założony 11 grudnia 1898 r. Na planie zbliżonym do prostokąta. Rzędowy układ grobów, podzielony na kilka sektorów z alejkami. Otoczony betonowym odrodzeniem. Główne wejście znajduje się od północy. W północno-wschodniej krawędzi cmentarza, poza ogrodzeniem, znajduje się murowana z kamienia i cegły kaplica cmentarna, na rzucie prostokąta, kryta dachem dwuspadowym, z otworem wejściowym od północy, łukowo zakończonym.

Sączów. Cmentarz komunalny rzymsko-katolicki

Cmentarz zlokalizowany przy ul. Cmentarnej, na południe od kościoła parafialnego, na lekko pochylonym stoku w kierunku południowym. Połączony z cmentarzem kościelnym aleją o długości ok. 100 m. Założony w 1843 r. Na planie zbliżonym do litery „L”. Rzędowy układ grobów, podzielony na kilka sektorów z alejkami. Wejście od strony ul. Cmentarnej oraz od strony kościoła, od północy. W centralnej części cmentarza znajduje się murowana kaplica cmentarna z 1 poł. XX w., na rzucie ośmioboku, kryta dachem z sygnaturką. Na cmentarzu znajdują się zabytkowe nagrobki, m.in. Natalii Podmaskin - 1861 r., nagrobek ks. proboszcza Antoniego Toczyłowskiego - 1903 r., ks. proboszcza Rajmunda Biernawskiego - 1895 r., obelisk kamienny – powstanie nowego cmentarza - 1841 r.).

Siemonia. Cmentarz komunalny rzymsko-katolicki

Cmentarz zlokalizowany przy ul. 1 Maja, na wzgórzu, ok. 250 m na południe od kościoła parafialnego. Założony w 1863 r. Na planie nieregularnym. Rzędowy układ grobów, podzielony na kilka sektorów z alejkami. Główna aleja pośrodku cmentarza, biegnie od głównej bramy usytuowanej w północnej części nekropolii. Otoczony betonowym, współczesnym ogrodzeniem. Brama metalowa, dwuskrzydłowa. W północnej części cmentarza znajduje się murowana kaplica cmentarna z XX w., na rzucie prostokąta, kryta dachem dwuspadowym z sygnaturką. Na cmentarzu znajdują się zabytkowe nagrobki, m.in. najstarszy nagrobek z 1853 r. (przeniesiony z cmentarza przykościelnego), nagrobek Hordliczka z 1861 r., 2 groby żołnierzy polskich poległych w czasie II wojny światowej.

ZAŁOŻENIA REZYDENCJONALNE ORAZ ZABYTKOWA ZIELEŃ

Dobieszowice. Dwór obronny (ob. budynek kulturowo-oświatowy)

Budynek usytuowany przy ul. Kościuszki 23, po jej północnej stronie. Istnieją przesłanki, mówiące, iż mógł powstać w miejscu dworu modrzewiowego, datowanego na XIII lub XVI w. Dwór wybudowany prawdopodobnie w XVI lub w 1. poł. XVII w., jako budowla obronna. Od XVII w. stanowił własność Jana Adolfa Frankenberga, a od XIX w., znajdował się w posiadaniu rodziny Henckel von Donnersmarck ze Świerklańca. Wyróżnić można cztery fazy rozwoju budowli. Faza I obejmuje okres powstania dworu w XVI lub w 1. poł. XVII w. W fazie II, trwającej ok. 1600 r. lub poł. XVII w. założono sfazowane belkowe stropy i prawdopodobnie sklepienia w sieni. Przypuszczalnie w tym czasie przeniesiono także zewnętrzną komunikację do sieni. Faza III przypada na XVIII w. W tym okresie została ukształtowana obecna bryła budynku poprzez wtórne obniżenie korony murów i przykrycie go dachem łamanym polskim pokrytym gontem. Prawdopodobnie wcześniej budynek był wyższy o jedną kondygnację lub posiadał attykę. W tej fazie wprowadzono także wewnętrzne podziały pomieszczeń. Kolejne podziały wnętrza budynku nastąpiły w fazie IV trwającej w okresie od XIX do XX w. To właśnie w XIX w. wprowadzono zasadnicze zmiany w obrębie rzutu i bryły budynku, kiedy Guido Henckel von Donnersmarck oddał dwór do dyspozycji swojego administratora. Przeprowadzono wówczas podział obu wielkich izb w szerszej części rzutu parteru wzdłuż osi północ-południe. Następne podziały w obrębie rzutu obydwu kondygnacji miały miejsce w XX w. i wiązały się z przeznaczeniem dworu na mieszkania dla pracowników folwarcznych. W 1946 r. budynek został oddany „Samopomocy chłopskiej”. W latach 1955-1961 przeprowadzono remont. W 1957 r. wymieniono belki i pokryto dach nowym gontem. W latach 70. XX w. zburzono przybudówkę, w której wcześniej mieściły się mieszkania dozorczy polowego i agronoma oraz biuro agronoma. Prace remontowe zakończono w 1975 r.

Fot. 4. Dobieszowice. Dwór obronny (fot. autor opracowania).

Budynek murowany z kamienia łamanego, tynkowany, na planie kwadratu, dwukondygnacyjny, podpiwniczony. Posiada drewniane stropy, nakryty dachem polskim łamanym, krytym gontem. Wejście do budynku od strony południowej. Pierwotnie przy dworze znajdowała się parterowa

otynkowana przybudówka, z ok. poł. XIX w., o konstrukcji szkieletowej, zlokalizowana od strony wschodniej. Elewacje budynku, z wyjątkiem elewacji zachodniej, są czteroosiowe. Cennym elementem są zachowane fragmentarycznie, w elewacji północnej i zachodniej, kamienne obramienia okienne. W południowym traktie budynku znajduje się strop belkowany, na piętrze sufity. Piwnice sklepione kolebkowo. Od strony zachodniej prowadzą do nich schody zewnętrzne. W jednej z piwnic znajduje się fazowany węgar portalu. Na piętrze przy schodach znajduje się balustrada z przełomu XVIII i XIX w. Wnętrze obiektu pierwotnie było podzielone na cztery pomieszczenia i posiadało układ dwutraktowy. Obecny układ powstał w wyniku przekształceń i wprowadzenia dodatkowych podziałów. Na parterze budynku, w południowo-zachodnim narożniku znajduje się sień sklepiona krzyżowo, a w niej schody na piętro. Na osi sieni znajduje się sklepiona krzyżowo izba.

Myszkowice. Mur dawnego dworu.

Na terenie wsi istniało założenie dworskie, być może pierwotnie obronne. Obecnie z założenia zachował się m.in. mur, który otaczał dawne założenie. Pochodzi z XVII/XVIII w. Zbudowany z kamienia łamanego, pierwotnie z niewielkimi otworami strzelniczymi (obecnie nie zachowane). Zachowany do ok. 1 m.

ARCHITEKTURA OBRONNA

Fortyfikacje Punktu Oporu „Wzgórze 310 – Bobrowniki”

Dawna linia graniczna II Rzeczypospolitej w swym pasie południowo-zachodnim, znajdującym się obecnie w granicach województwa śląskiego, była przygotowywana do obrony, o czym świadczą zachowane dzieła architektury obronnej, wzniesione w okresie międzywojennym na ówczesnym obszarze V Dowództwa Okręgu Korpusu. Najważniejszą realizacją fortyfikacji był zespół Obszaru Warownego „Śląsk”.

Problem skutecznego zabezpieczenia obszaru państwa w części Górnego Śląska od strony granicy polsko-niemieckiej nabrał oszczędnego znaczenia na przełomie lat 20. i 30. XX w. Środkowy odcinek tej granicy, wyznaczonej w 1921 r, przecinał tereny o największej koncentracji przemysłu. W końcu 1931 r. doszło do obsadzenia granicy przez jednostki 23. Dywizji Piechoty, a w 1933 r. zapadły wiążące decyzje w sprawie budowy fortyfikacji stałych, które miały zostać przystosowane do współczesnych środków walki. W 1935 r. w rejonie szybu „Artura” istniało już kilka tych obiektów przypisanych do pozycji skrzydłowej osłaniającej obszar przemysłowy od południa. Rozpoczęcie budowy ufortyfikowanego pasa przy granicy polsko-niemieckiej, wynikające z potrzeb militarnych niosło także przekaz polityczny o zdecydowanej woli utrzymania stanu posiadania terenów odzyskanych po powstaniach śląskich z lat 1919-1921. W dalszej kontynuacji prac i przy sporym zaangażowaniu sił i środków, system fortyfikacji ulegał rozbudowie na długości 60 km, od Przeczyc do rzeki Gostynki. Od potowy 1936 r. za budowę fortyfikacji odpowiadał nowy dowódca 23 Dywizji Piechoty płk. Jan „Jagmin” Sadowski. W okresie 1935-1936 powstało 48 obiektów fortyfikacyjnych Obszaru Warownego „Śląsk”, a w roku następnym ilość ta została powtórzona. Między rokiem 1933 a 1938 zbudowano linię fortyfikacji rozciągającą się na przestrzeni 21 km za sumę 14 milionów złotych. Około 1938 r. uległa skróceniu nazwa do Obszar Warowny „Śląsk” – „OWŚ”, w tym czasie trwały prace nad obiektami punktu oporu „Wzg. 307”. Łącznie wykonano ok. 11 obiektów w latach 1933-1935, ok. 48 obiektów w latach 1935-1936, ok. 48 obiektów w 1937 r., ok. 27 obiektów oraz 4 obiektów hydrotechnicznych w 1938 r., ok. 50 obiektów w 1939 r. W sumie Obszar Warowny „Śląsk” to około 190 obiektów fortyfikacyjnych.

W okresie „zimnej wojny” obiekty traktowano jako przydatne wojskowo, lecz nie otaczano ich większą troską. Obiekty OWŚ zostały w części zakonserwowane przez pokrycie warstwą smaru elementów stalowych - głównie stropów - oraz przemurowanie ceglami otwartych otworów jak wejścia, strzelnice, otwory wentylacyjne. Wokół niektórych obiektów rozłożono sieć z drutu kolczastego. W latach 60. XX w. niektóre z obiektów zostały zniszczone. W tym okresie Ludowe Wojsko Polskie dokonało inwentaryzacji obiektów, należy zaznaczyć niestarannej i w części niezgodnej ze stanem faktycznym. W latach 70. XX w. schrony były już w zasadzie obiektami porzuconymi przez Ludowe Wojsko Polskie. W 1998 r. obiektami fortyfikacyjnymi pod zarządem

Ministerstwa Obrony Narodowej, administrowały właściwie Wojskowe Rejonowe Zarządy Kwaterunkowo-Budowlane, oddziały Wojskowej Agencji Mieszkaniowej, jak również Agencja Mienia Wojskowego. Po 2000 r. tereny, na których znajdują się obiekty OWS, zaczęły być przejmowane przez jednostki samorządu trzyletniego lub są zarządzane przez właściwego miejscowo starostę, reprezentującego Skarb Państwa. Część terenów z obiektami OWS znalazła się w rękach prywatnych.

Fot. 5. 1) Bobrowniki, ul. Akacjowa, schron bojowy; 2) Bobrowniki, ul. Koszarowa, tradytor artyleryjski; 3) Bobrowniki, ul. Teligi, bunkier bojowy; 4) Bobrowniki, ul. Topolowa, bunkier bojowy; 5) Dobieszowice, schron bojowy nr 52; 6) Wymysłów, ul. Leśna, schron bojowy nr 52 (fot. autor opracowania).

Fortyfikacje Punktu Oporu „Wzgórze 310 – Bobrowniki” zostały zbudowane wzdłuż rzeki Brynicy od Kamienia aż po Wymysłów. Pierwszy projekt dzieł obronnych w Bobrownikach powstał już 5 marca 1934 r. Jednak zasadniczą budowę rozpoczęto dopiero w 1936 r. z przyznanych rok wcześniej środków, od budowy schronów dla broni maszynowej, schronu obserwacyjnego, obiektów artyleryjskich i zabudowę koszar. Następnie, jeszcze w tym samym roku, zbudowano obiekty po południowej stronie rzeki w Kamieniu, fortyfikując wzgórze 298 i tym sposobem zamykając dolinę rzeki Brynica. Podczas rozbudowy fortyfikacji na północ od wzgórza 310 w 1937 r., wzniesiono cztery obiekty zabezpieczające budowane śluzę na rzece Brynica oraz zbudowano dwa magazyny amunicyjne na szczycie wzgórza. Rok później z punktu oporu Bobrowniki zostały wydzielone schrony w Kamieniu zyskując autonomię pod nazwą: łącznikowy punkt oporu "Kamień". Fortyfikacje wzniesione w 1938 r. to głównie schrony pozorne i pozorne uzbrojone, oraz schron osłaniający bezpośrednio służący nr 2 w Dobieszowicach. Rok 1939 przyniósł w rejonie punktu oporu Bobrowniki budowę jednego obiektu w Wymysławie, w miejsce schronu 53b.

W Bobrownikach występuje duże zagęszczenie uzbrojenia o mniejszej i bardziej oszczędnej kubaturze. W 1939 r. w skład punktu oporu wchodziło 17 obiektów: 2 tradytory artyleryjskie, 7 schronów bojowych, 2 schrony pozorno-bojowe, 1 schron obserwacyjny, 2 obiekty pozorne, 2 schrony bierne i koszary. W schronach tradytorowych znajdowały się baterie dział polowych, przez co mogły one wspierać sąsiednie punkty oporu. Dodatkowo na zespół pozycji znajduje się komora kabli telefonicznych. W celu usprawnienia komunikacji wybudowano utwardzone drogi. Utworzono także rozbudowany system okopów i rowów łącznikowych. We wrześniu 1939 r. obiekty wchodzące w skład punktu oporu nie brały udziału w walkach. Wyjątkiem był ostrzał terenu kopalni w Radzionkowie z tradytora północnego oraz ostrzał w kierunku Bytomia z tradytora południowego. Żołnierze stacjonujący w koszarach pełnili wartę, odbywali ćwiczenia oraz zapobiegali próbom rozpoznania systemu fortyfikacji polskich przez wywiad niemiecki. W 1945 r. niektóre obiekty zostały obstawione armią niemiecką i brały udział w krótkich, ale intensywnych walkach. Uzupełnieniem systemu obrony były budowle hydrotechniczne i sztucznie utworzone zalewy wodne. W czasie odwrotu wojsk niemieckich wysadzono most i jaz wodny na Brynicy, po południowej stronie miejscowości Namiarki. Po II wojnie system fortyfikacji był wykorzystywany do ćwiczeń wojsk obrony powietrznej.

Obecnie zachowała się większość obiektów wschodzących w skład zespołu. Likwidacji uległ jeden ze schronów bojowych oraz schron pozorno-bojowy (najbardziej wysunięty na północ), które zostały zlikwidowane podczas budowy autostrady. W związku z budową wykopu pod autostradą historyczne ukształtowanie terenu zostało znacząco zmodyfikowane. Schron nr 6, pierwotnie w całości obsypany ziemią, obecnie eksponowany jest na nasypie. Mniejsze okopy i rowy dobiegowe zostały zniwelowane w związku z przystosowaniem terenów na cele rolnicze. Większość schronów jest obecnie nieużytkowana i znajduje się na terenie mocno porośniętym roślinnością. Niektóre położone są na działkach prywatnych. Część znajduje się pod opieką „Pro-Fortalicium”. W budynku koszar mieści się przedszkole. Ogólny stan zachowania punktu oporu jest zróżnicowany.

OBIEKTY MAŁEJ ARCHITEKTURY

Na terenie Gminy Bobrowniki zachowała się stosunkowo duża ilość zabytkowych kapliczek, które prezentują różnorodne formy i style oraz różny poziom artystyczny. Występują głównie murowane kapliczki kubaturowe, ale także kamienne krzyże na postumencie czy figury świętych na postumencie. Zachowane kapliczki pochodzą głównie z XIX i z 1 połowy XX w.

Kapliczki nie były zwykłe dziełem wybitnych artystów. Fundowali je bowiem najczęściej miejscowi gospodarze czy społeczność lokalna chcąc upamiętnić ważne wydarzenia z dziejów Polski, wsi czy własnej rodziny, często dziękując w ten sposób za ocalenie, szczęśliwy powrót z wojny, pokonanie choroby itp. Kapliczki przydrożne są niezwykle charakterystycznym elementem krajobrazu i dziedzictwa kulturowego regionu. Są niejednokrotnie bardzo malowniczym, urokliwym „dopełnieniem” walorów krajobrazu naturalnego i materialnym świadectwem religijności, patriotyzmu, tożsamości kulturowej, poczucia przynależności do regionu, miejscowości czy grupy społecznej.

W przeważającej większości obiekty te zachowane są w dobrym stanie technicznym, otoczone opieką właścicieli prywatnych, władz samorządowych czy stowarzyszeń. Niestety niejednokrotnie efektem wielokrotnych remontów, napraw czy renowacji przeprowadzanych bez znajomości podstawowych zasad postępowania z obiektami zabytkowymi są niekorzystne zmiany i przekształcenia tych obiektów będące wynikiem stosowania niewłaściwych materiałów (beton, lastrico, płytki ceramiczne, metal, współczesne tynki, olejne farby, wymiana stolarki), przekształceń ich formy, dekoracji architektonicznej, likwidacji elementów zdobniczych.

Do najciekawszych kapliczek z terenu gminy należą:

- Kapliczka usytuowana przy skrzyżowaniu ul. Strażackiej i ul. Zwycięstwa w Myszkowicach. Ufundowana przez Jana Myszkowskiego. Wzniesiona w XIX w., przebudowana przed 1960 r. Kapliczka murowana, tynkowana, na rzucie prostokąta, domkowa. Od zachodu półkolistą absydą, sklepioną kolebką segmentową. W elewacji frontowej, wschodniej, otwór wejściowy prostokątny, zakończony łukowo. Drzwi drewniane, jednoskrzydłowe, szklone w górnej części. Powyżej dwie niewielkie, prostokątne nisze. W elewacjach bocznych, otwory okienne, prostokątne. Na zewnątrz ściany obiega gzyms. Szczyt schodkowy, nad nim wieżyczka na sygnaturkę. Dach dwuspadowy, kryty blachą. Wewnątrz znajduje się okazała figura św. Jana Nepomucena oraz zabytkowy krucyfiks.

- Krzyż usytuowany przy skrzyżowaniu ul. Zwycięstwa w Myszkowicach. Ufundowany przez Myszkowskich w 1881 r. Krzyż żeliwny ustawiony na wysokim cokole murowanym z kamienia. Poniżej krzyża żeliwna tabliczka z napisem: „Fundator prosi o westchnienie za duszę siostry 1881 r.”. W ścianie frontowej cokołu, wschodniej, prostokątna nisza, wewnątrz współczesny obraz.

OBIEKTY MIESZKALNE I GOSPODARCZE

Bezpośrednia granica i kontakty miejscowej ludności ze Śląskiem wywarły duży wpływ na charakter zabudowy, szczególnie w miejscowości Bobrowniki, gdzie obok chałup powstawały również budynki w typie familoków z czerwonej cegły. Nawiązują one do tradycji budownictwa robotniczego na Śląsku i choć kulturowo obce, przyjęły się w tradycji gminy do tego stopnia, że zaczęły być naśladowane w zabudowie nawet w XX w. Są to głównie budowle ceglane, nieotynkowane, założone na rzucie prostokąta, zazwyczaj w układzie kalenicowym,

jednokondygnacyjne (niekiedy dwu- lub trzykondygnacyjne) z poddaszem (w partiach szczytowych poddasza najczęściej znajdują się dodatkowe pomieszczenia mieszkalne), nakryte dachami dwuspadowymi z pokryciem z dachówki cementowej. Detal architektoniczny w tej zabudowie jest niezwykle skromny i ma on zazwyczaj formę gzymsów, wydzielających część strychową od części mieszalnej, sfazowanych cokołów, opasek okiennych czy ceglanych nadproży nad oknami. Występują też budynki drewniane.

Fot. 6. 1) Bobrowniki, ul. 1 Maja 87; 2) Bobrowniki, ul. 1 Majam59; 3) Rogóżnik, ul. Okrzei 26; 4) Bobrowniki, ul. Sienkiewicza 189; 5) Bobrowniki, ul. Sienkiewicza 304-306; 6) Dobieszowice, ul. Kościuszki 53 (fot. autor opracowania).

5.2.4 Zabytki archeologiczne

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Obszar Gminy Bobrowniki znajduje się na sześciu obszarach AZP: 94-47, 94-48, 95-47, 95-48, 96-47, 96-48. W ewidencji zabytków znajduje się 57 stanowisk archeologicznych (Aneks nr 2 na końcu opracowania). Dodatkowo 7 stanowisk nie posiada dokładnej lokalizacji, są to stanowiska archiwalne. Najliczniej występują ślady społeczności z epoki kamienia (głównie neolit) i z wczesnego okresu epoki brązu. Wiele jest też stanowisk kultury łużyckiej i przeworskiej oraz średniowiecznych.

Część stanowisk tworzy wyraźny ciąg wzdłuż Brynicy po obu jej brzegach oraz grupuje się w dolnym biegu Jaworznika. Pozostałe stanowiska są rozproszone i nie tworzą wyraźnych skupisk.

Za szczególnie ważne należy uważać cmentarzysko wczesnosłowiańskie (z tzw. kultury praskiej z VI w.), znajdujące się w Siemoni (st. nr 8). Było ono wcześniej przedmiotem badań ratowniczych. Znany znaleziskiem jest fragment czaszki ludzkiej, odkryty w Siemoni (st. nr 14), datowany na podstawie kryteriów stratygraficznych na górny paleolit.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze Gminy Bobrowniki funkcjonują dwie z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (s. 25-33 niniejszego opracowania).

5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- ✓ księga A – zabytki nieruchome,
- ✓ księga B – zabytki ruchome,
- ✓ księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Bobrowniki.

Tabela 2. Zabytki nieruchome Gminy Bobrowniki wpisane do rejestru zabytków².

L.p.	Lokalizacja	Przedmiot ochrony	Nr rejestru
1.	Bobrowniki ul. Sienkiewicz 244	Kościół drewniany parafialny pw. św. Wawrzyńca	A/735/2020 (śląskie) 24.11.2020 r.
2.	Bobrowniki ul. Topolowa ul. Akacyjowa	schron bojowy przy ul. Topolowej / ul. Akacyjowej w Bobrownikach-Namiarkach, stanowiący element Punktu Oporu „Wzgórze 310 - Bobrowniki” Obszaru Warownego „Śląsk”, zlokalizowany na działce ewidencyjnej nr 116/5, obr. Bobrowniki, gm. Bobrowniki, pow. będziński	A/813/2021 (śląskie) 07.05.2021 r.
3.	Dobieszowice, ul. Tadeusza Kościuszki 23 (dawniej ul. Kościuszki 21a)	Dwór obronny	A/260/10 (śląskie) 05.07.2010 r.
4.	Dobieszowice, ul. 27 Stycznia ul. Wesoła	ciężki schron bojowy (nr 52) przy ul. 27 Stycznia / ul. Wesołej w Dobieszowicach, stanowiący element Grupy Bojowej „Wesoła” Obszaru Warownego „Śląsk”, zlokalizowany na działce ewidencyjnej nr 1876, ark. mapy 7, obr. 0002 Dobieszowice, gm. Bobrowniki, pow. będziński, wraz z najbliższym otoczeniem obejmującym część działki ewidencyjnej nr 1876, ark. mapy 7, obr. 0002 Dobieszowice, gm. Bobrowniki, pow. będziński	A/776/2021 (śląskie) 12.03.2021 r.
5.	Myszkowice, ul. Nowowiejska 5	Mur dawnego dworu otaczający obecny folwark z okienkami strzelniczymi	R/523 (katowickie) 02.05.1957 r.
6.	Sączów, ul. Szkolna 1	kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła	A/568/2019 (śląskie) 30.10.2019 r.
7.	Wymysłów, ul. Leśna	zespół fortyfikacji Grupa Bojowa „Wymysłów” Obszaru Warownego „Śląsk”, w skład którego wchodzi trzy obiekty: a) ciężki schron bojowy nr 53, przy ul. Leśnej w miejscowości Wymysłów, położony na działce ewidencyjnej 223/4, ark. mapy 5, obr. Wymysłów, gm. Bobrowniki, pow. będziński; b) ciężki schron bojowy nr 53a, przy ul. Leśnej w miejscowości Wymysłów, położony na działce ewidencyjnej nr 112/1, ark. mapy 2, obr. Wymysłów, gm. Bobrowniki, pow. będziński, wraz z najbliższym otoczeniem obejmującym teren całej działki ewidencyjnej nr 112/1, ark. mapy 2, obr. Wymysłów, gm. Bobrowniki, pow. będziński; c) schron pozorno-bojowy, przy ul. Leśnej w miejscowości Wymysłów, położony na działce ewidencyjnej 223/4, ark. mapy 5, obr. Wymysłów, gm. Bobrowniki, pow. będziński.	A/793/2021 (śląskie) 12.04.2021 r.

5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

² <http://wkz.katowice.pl/uslugi/rejestr-zabytkow/spis-obiektow-wpisanych-do-rejestru-zabytkow/rejestr-zabytkow-nieruchomych-a> stan na 4 czerwca 2024 r.

Ze względu na przepisy ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, a także ze względu na kodeks etyczny, nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

5.3.3 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie Gminy Bobrowniki nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113 poz. 661).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowania Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących zabytków ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków Gminy Bobrowniki wykonana została w latach 2005 – 2007. Przy opracowaniu GPOnZ dokonano aktualizacji ewidencji, zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Występują w niej zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa śląskiego oraz zabytki znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze), a także zabytki wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, tj. obiekty i obszary ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków Gminy Bobrowniki znajduje się 106 zabytków nieruchomych i 57 stanowisk archeologicznych.

Spis zabytków nieruchomych i archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków przedstawia tabela nr 1 i 2 na końcu opracowania.

5.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obszarem kultury na terenie gminy Bobrowniki zajmuje się Gminne Centrum Kultury i Sportu w Bobrownikach i cztery jego filie – w Dobieszowicach, Rogoźniku, Sączowie i Siemoni. Centrum animuje życie kulturalne na terenie gminy, organizując zajęcia, warsztaty i konkursy oraz różnego rodzaju imprezy.

Na terenie Gminy działa Izba muzealna, utworzona w nieczynnym schronie bojowym w Dobieszowicach - „Schron bojowy nr 52”. Schron ten został odnowiony przez Stowarzyszenie Na Rzecz Zabytków Fortyfikacji "Pro Fortalicium". Obecnie w schronie tym znajduje się Izba Muzealna Obszaru Warownego "Śląsk", Polski schron bojowy nr 52 "Wesoła", Dobieszowice, ul. Wesoła.

W dworku w Dobieszowicach powstała galeria „Spichlerz”, w której odbywają się liczne wystawy i wernisaże, a także prowadzona jest codzienna działalność kulturalna.

Upowszechnianiem czytelnictwa zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Bobrownikach wraz z filiami w Dobieszowicach, Rogoźniku, Sączowie i Siemoni.

Dodatkowo w obszarze kultury na terenie gminy działają Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Sączowa, Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Zabytkowego Kościoła w Bobrownikach, Stowarzyszenie na rzecz zabytków fortyfikacji Pro Fortalicium.

Miejszem spotkań kulturalnych i organizowanych na terenie gminy Bobrowniki imprez jest amfiteatr w Rogoźniku.

Na terenie gminy Bobrowniki wytyczono około 112 km szlaków turystycznych (pieszych i rowerowych). Przez miejscowość Sączów przebiega oznakowany na zielono Szlak Tysiąclecia oraz odcinek Drogi św. Jakuba.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania gminy Bobrowniki w zakresie ochrony zabytków.

Tabela 3. Analiza SWOT Gminy Bobrowniki.

MOCNE STRONY
• bezpośrednie sąsiedztwo konurbacji górnośląskiej – dostęp do jednego największych w kraju rynków dóbr i usług, pracy i klienta, • bardzo dobra dostępność komunikacyjna – dostępność autostrady, alternatywnej dla niej drogi wojewódzkiej łączącej gminę z aglomeracją śląską i portem lotniczym, dodatkowa droga krajowa w północnej części gminy, umożliwiająca przejazd pod granicę z Czechami i do województwa świętokrzyskiego, • niewielka odległość do ośrodków miejskich, aglomeracji śląskiej, w tym do stolicy, województwa – Katowic, • niedaleka odległość od portu lotniczego Katowice Pyrzowice – atut cechujący niewiele gmin wiejskich w Polsce, • aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, • obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy obejmujące obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, • uchwała na dotacje celowe, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach na terenie Gminy Bobrowniki w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków (Uchwała Nr LXXV/755/24 z 29 lutego 2024 r.), • zachowane obiekty sakralne oraz obiekty małej architektury sakralnej w formie zabytkowych kapliczek, • pas polskich umocnień wojskowych w postaci bunkrów, schronów i stanowisk strzelniczych, • Izba muzealna „Schron bojowy nr 52” w Dobieszowicach. • aktywnie działający Gminny Ośrodek Kultury w Bobrownikach wraz z filiami, • organizowanie imprez kulturalnych, mających na celu promocję gminy, • amfiteatr w Rogoźniku - miejsce do organizacji lokalnych imprez, • oznakowane piesze i rowerowe szlaki turystyczne, w tym Szlak Tysiąclecia oraz odcinek Drogi św. Jakuba, • przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Brynica to nie granica”, • działalność Stowarzyszenie Na Rzecz Zabytków Fortyfikacji "Pro Fortalitium".
SŁABE STRONY
• niedostateczna promocja zabytków i ich roli w życiu gospodarczym, kulturalnym itp., • przekształcenia w obszarze historycznych struktur osadniczych, powodujące "zatarcia" układu przestrzennego oraz zmianę skali zabudowy, • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczone na ochronę zabytków, • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków, • niezadawalający stan zachowania części obiektów zabytkowych, • niedostateczne oznakowanie zabytkowych obiektów.
SZANSE
• unikatowe walory dziedzictwa kulturowego, które w połączeniu z dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi mogą stanowić znaczący czynnik rozwoju turystyki, • tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o walory środowiska kulturowego np. rozwój agroturystyki, tradycyjnej turystyki weekendowej,

- prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych,
- organizowanie imprez sportowo-kulturalnych zwłaszcza o zasięgu ponadlokalnym,
- wykorzystanie funduszy europejskich,
- rozwój organizacji pozarządowych,
- rozpowszechnianie imprez gminnych, w tym cyklicznych, przyciągających turystów,
- wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako doskonałego produktu turystycznego,
- kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- poprawa dostępności do zabytków przez wprowadzanie nowoczesnych, bazujących na technologiach internetowych systemów informacji turystycznej,
- rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa,
- oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych,
- systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy,
- rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa,
- wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego.

ZAGROŻENIA

- rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych,
- wysokie koszty zachowania odrestaurowanych zabytków, konieczność poniesienia dużych nakładów na rewitalizację obiektów zabytkowych,
- niedostatek środków publicznych na rewitalizację,
- wprowadzanie elementów obcych- np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyki, agresywnych nośników reklamowych, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami,
- niska świadomość mieszkańców gminy na temat dotyczące skarbów kultury, dziedzictwa i tradycji charakteryzujących gminę,
- degradacja zabytków,
- zanikanie tradycji kulturowych, zwyczajów,
- brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem niniejszego programu, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Gminy Bobrowniki. Misją gminy, w kontekście zachowania i ochrony jej dziedzictwa kulturowego jest: **"świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy"**.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W poprzednim *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2020-2023* wyznaczono dwa główne priorytety oraz ich kierunki działania. Niektóre z nich mają charakter długofalowy, przez co nie było możliwości zrealizowania ich w okresie obowiązywania programu. W związku z tym planuje się ich wykonanie w kolejnym okresie.

Szczegółowe zestawienie działań podjętych przez Gminę Bobrowniki zostało zaprezentowane w rozdziale 11 - *Realizacja i finansowanie przez gminie zadań z zakresu ochrony zabytków*.

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety, kierunki działań i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2024-2027.

PRIORYTET 1 OCHRONA I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
Kierunki działań:	Zadania:
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	1.1.1. Monitoring stanu zachowania zabytków będących własnością Gminy: ✓ przegląd stanu technicznego obiektów, ✓ wyznaczenie obiektów, dla których niezbędny jest remont/konserwacja, ✓ opracowanie planu remontów. 1.1.2. Prowadzenie prac konserwatorsko-remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność władz samorządowych zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi oraz wspieranie (dofinansowywanie) tychże prac przy obiektach nie będących własnością gminy, w miarę posiadanych do dyspozycji środków finansowych w budżecie oraz pozyskanych ze źródeł zewnętrznych: ✓ w pierwszej kolejności należy wykonać prace remontowe i konserwatorskie przy obiektach znajdujących się w złym stanie, a prezentujących znaczne wartości zabytkowe lub historyczne i walory architektoniczne, ✓ wspieranie działań właścicieli zabytków zmierzające do pozyskania środków zewnętrznych na działania konserwatorsko-remontowe przy obiektach zabytkowych nieruchomościach i ruchomych, ✓ umieszczenie na stronie internetowej gminy aktualnych informacji związanych z możliwością pozyskania środków finansowych z zakresu ochrony zabytków. 1.1.3. Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 1.1.4. Intensyfikacja starań o uzyskanie zewnętrznych środków finansowania. 1.1.5. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Gminy na dotacje na renowację zabytków wpisanych do rejestru zabytków. 1.1.6. W przypadku uchwalania nowych miejscowych planów zagospodarowania niezbędne jest uwzględnianie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego. 1.1.7. Eliminowanie prac adaptacyjnych i remontowych przeprowadzanych ze szkodą dla substancji zabytkowej obiektów. 1.1.8. Bieżące prace remontowe przy kapliczkach i pomnikach z terenu gminy: ✓ uzgadnianie wszelkich działań przy kapliczkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, ✓ zachowanie lub przywracanie ich pierwotnej, tradycyjnej bryły, formy, stylu, materiałów, pokrycia dachowego, wystroju i detalu architektonicznego itp., ✓ podjęcie działań w zakresie ochrony zabytkowego wyposażenia kapliczek drogą wymiany oryginałów na kopie. 1.1.9. Wspieranie prac konserwatorskich przy wystroju i wyposażeniu świątyń

	w miarę potrzeb i możliwości. 1.1.10. Ochrona stanowisk archeologicznych: ✓ umieszczenie lub uzupełnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stanowisk archeologicznych. ✓ prowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych po przeprowadzeniu nadzoru archeologicznego lub badań wykopaliskowych.
1.2. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	1.2.1. Wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych w materiałach promocyjnych jako czynnika wpływającego na rozwój gminy. 1.2.2. Wspieranie działań właścicieli zabytków zmierzające do pozyskania środków zewnętrznych na działania konserwatorsko-remontowe przy obiektach zabytkowych: ✓ umieszczenie na stronie internetowej gminy aktualnych informacji związanych z możliwością pozyskania środków finansowych z zakresu ochrony zabytków (m.in. z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Marszałka Województwa Śląskiego, Funduszu Kościelnego, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) na zabezpieczenie i remont tych obiektów. 1.2.3. Upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych gminy oraz jej walorach turystycznych na stronie internetowej oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu. 1.2.4. Tworzenie i promowanie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych, rowerowych, których atrakcją są obiekty zabytkowe (np. utworzenie szlaku schronów bojowych w gminie Bobrowniki). 1.2.5. Oznakowanie zabytków wraz z podaniem podstawowych informacji historycznych o obiektach, określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, w tym poprzez zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. 1.2.6. Iluminacja świetlna najważniejszych zabytków gminy.
PRIORYTET 2: BADANIA I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ	
Kierunki działań:	Zadania:
2.1. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych	2.2.1. Zadania dla Gminnej Ewidencji Zabytków: ✓ aktualizacja i weryfikacja istniejącego zbioru kart adresowych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków, ✓ systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną, ✓ udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami. 2.2.2. Udostępnienie wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnego

	programu opieki nad zabytkami na stronie internetowej Gminy, wraz z informacją, jakie ma to znaczenie dla właścicieli owych obiektów i zespołów zabytkowych, do czego są zobowiązani, na co powinni zwracać uwagę. 2.2.3. Opracowanie sprawozdania z realizacji zadań GPOnZ (co dwa lata), następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Gminy.
2.2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym i promocja walorów krajobrazowych gminy	2.2.1. Udostępnianie informacji o zabytkach i działaniach promocyjnych na stronie internetowej Urzędu Gminy. 2.2.2. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości pozyskiwania środków na odnowę zabytków wpisanych do rejestru zabytków. 2.2.3. Współorganizowanie wszelkiego rodzaju wystaw poświęconych historii oraz ochronie obiektów zabytkowych gminy. 2.2.4. Organizowanie konkursów artystycznych poruszających tematykę zabytków. 2.2.5. Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom, ludziom związanym z Gminą, itp. 2.2.6. Promocja obiektów zabytkowych podczas uroczystości na terenie Gminy. 2.2.7. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy. 2.2.8. Opracowanie internetowej Mapy Zabytków Gminy. 2.2.9. Aktualizacja internetowej bazy danych o obiektach posiadających wartość zabytkową znajdujących się na terenie gminy. 2.2.10. Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.
PRIORYTET 3: ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ GMINY W OPARCIU O DZIEDZICTWO KULTUROWE I WARTOŚCI KRAJOBRAZOWE I PRZYRODNICZE	
Kierunki działań:	Zadania:
3.1. Tworzenie oferty turystycznej uwzględniającej walory kulturowe i przyrodnicze terenu	3.1.1. Nawiązywanie współpracy z władzami powiatu i województwa w celu włączenia oferty turystycznej gminy w system o większym zasięgu. 3.1.2. Udział w targach turystycznych
3.2. Utworzenie systemu	3.2.1. Stworzenie systemu informacji wizualnej w formie tablic informacyjnych dotyczących najważniejszych obiektów historycznych i przyrodniczych znajdujących się na terenie gminy.

informacji turystycznej	3.2.2. Opracowanie tablic informacyjnych dotyczących. szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych i tras rowerowych wyznaczonych na terenie gminy. 3.2.3. Opracowanie przewodnika turystycznego uwzględniającego krajobraz kulturowy i przyrodniczy gminy. 3.2.4. Opracowanie folderów, informatorów i innych wydawnictw na temat dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy.
------------------------------------	---

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - ✓ wpis do rejestru zabytków,
 - ✓ decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
 - ✓ ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
 - ✓ ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
 - ✓ ustawa Prawo budowlane,
 - ✓ ustawa Prawo ochrony środowiska,
 - ✓ ustawa o ochronie przyrody,
 - ✓ ustawa o gospodarce nieruchomościami,
 - ✓ ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
 - ✓ ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.
- instrumenty finansowe:
 - ✓ korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
 - ✓ współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP).
- instrumenty społeczne:
 - ✓ prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego Gminy),
 - ✓ edukacja kulturowa,
 - ✓ pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
 - ✓ współdziałanie z organizacjami społecznymi.
- instrumenty koordynacji:
 - ✓ realizacja projektów i programów Gminy dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy ochrony środowiska przyrodniczego, koncepcje, plany rewitalizacji),
 - ✓ współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
 - ✓ współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.
- instrumenty kontrolne:
 - ✓ aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
 - ✓ oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Bobrowniki,
 - ✓ sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
 - ✓ monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
 - ✓ prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągnięcia celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki będzie monitorowany poprzez analizę stopnia ich realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy Bobrowniki, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programów Wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio radzie gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- ✓ bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ✓ ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ✓ ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ✓ ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ✓ ocenę aktywności placówek kulturalnych,
- ✓ ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ✓ ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ✓ ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;

- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;

- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku, jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

1.1. Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego oraz ze Starostwa Powiatowego w Będzinie

Dotacje udzielane przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego dotyczą tylko obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Ww. instytucje mają możliwość zmiany uchwały dotyczącej finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, tak aby zawierała ona zapisy dotyczące finansowania także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Natomiast Starostwo Powiatowe w Będzinie daje możliwość uzyskania dotacji na obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz na obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

1.2. Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Gmina Bobrowniki posiada uchwałę w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach na terenie Gminy Bobrowniki w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków – Uchwała Nr LXXV/755/2024 rady Gminy Bobrowniki z dnia 29 lutego 2024 r.

2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

2.1. Rządowy Program Odbudowy Zabytków (dotyczy obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków)

Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest rządowym programem, który oferuje jednostkom samorządu terytorialnego możliwość wsparcia zadań inwestycyjnych w ramach zadań wnioskodawcy polegających na ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dofinansowane z programu może być przeznaczone na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się z ewidencji zabytków, a także na

udzielenie przez jednostkę samorządu terytorialnego dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podmiotowi trzeciemu z zachowaniem przepisów prawa regulujących przekazywanie takich dotacji.

Każdy samorząd może złożyć maksymalnie 10 wniosków w trzech kategoriach: do 150.000,00 zł, do 500.000,00 zł i do 3.500.000,00 zł.

Dofinansowane może być przyznane w wysokości maksymalnie 98 % wartości inwestycji.

Pełne informacje dotyczące naboru wniosków do programu wraz z instrukcją i ogłoszeniem o naborze znajdują się na stronie Banku Gospodarstwa Krajowego.

2.2. Fundusz Termomodernizacji i Remontów (dotyczy obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków)

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

2.3. Fundusz Kościelny (dotacje dla zabytkowych obiektów sakralnych)

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

2.4. Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

2.5. Program Kultura – Interwencje (dotacje dla instytucji zajmujących się kulturą)

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji

projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

2.6. Program „Infrastruktura kultury” (dotacje dla instytucji zajmujących się kulturą)

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej.

3.1. Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS) (dotacje dla instytucji zajmujących się kulturą oraz obiektów wpisanych do rejestru zabytków)

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021- 2027 to następca Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ). Budżet wynosi ponad 25 miliardów euro (w formie dotacji, instrumentów finansowych i instrumentów łączących finansowanie zwrotne oraz dotacyjne) i będzie przeznaczony na kluczowe projekty środowiskowe, energetyczne oraz transportowe, a także na wsparcie w obszarze kultury i ochrony zdrowia.

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez m.in. wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym. Program ma przyczynić się m.in. do wzmocnienia ochrony zabytków o krajowym i światowym znaczeniu, zarówno ruchomych, jak i nieruchomych. Wsparcie ukierunkowane zostanie na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych. Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne, w tym nowoczesne technologie, umożliwią tworzenie innowacyjnej oferty kulturalnej, rozszerzanie jej o nowe formy działalności i cele lub będą przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności świadczonej oferty, w celu budowania przewag konkurencyjnych w aspekcie zarówno gospodarczym jak i społecznym.

Inwestycje będą wspierały procesy transformacji cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury, zakup wyposażenia i technologii umożliwiających rozszerzenie grup odbiorców realizowanej oferty (zwiększenie dostępności kultury poprzez umożliwienie korzystania z niej grupom dotychczas wykluczonym np. niepełnosprawni; zwiększenie zasięgu oferty – upowszechnianie oferty on-line) oraz zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania w warunkach różnego rodzaju kryzysów (na podstawie doświadczeń związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19).

Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zespół Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

Zakres wsparcia w ramach celu szczegółowego obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Niejednokrotnie inwestycje będą realizowane w bliskim sąsiedztwie lub na terenie objętym planem rewitalizacji, co wpłynie korzystnie na ogólny rozwój większych obszarów.

Wszystkie ww. typy działań będą mogły być realizowane w formule projektów partnerskich, które przyczynią się do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym i promowania dziedzictwa kulturowego, co w konsekwencji wpłynie na większą identyfikację społeczeństwa z danym miejscem.

Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury – 700 000 000 euro.

3.2. Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 (dotacje dla instytucji zajmujących się kulturą)

Priorytet II: Zaawansowane usługi cyfrowe – jednym z celów programu jest stymulowanie rynku ponownego wykorzystywania zasobów kultury i danych naukowych. Powstałe e-usługi powinny zapewnić zdalny dostęp do unikalnych narzędzi oraz umożliwić przetwarzanie, analizę, bezpieczne gromadzenie i archiwizację dużych zbiorów danych, co będzie skutkowało przyspieszeniem rozwoju takich obszarów jak np.: kultura i rozrywka, motoryzacja, e-zdrowie, transport, bezpieczeństwo publiczne, energetyka, technologie finansowe czy rolnictwo.

2.1 Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych – np. tworzenie, rozwój, integracja e-usług publicznych, wykorzystanie potencjału informacji sektora publicznego (ISP) i technologii w administracji z zastosowaniem np. analiz wielkich zbiorów danych oraz metod sztucznej inteligencji.

2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji – np. digitalizacja zasobów kultury, administracji i nauki (m.in. dane z badań naukowych oraz zasobów edukacyjnych finansowanych ze środków publicznych). Program zakłada podejmowanie działań zwiększających otwartość oraz poziom ponownego wykorzystania danych z zasobów kultury (w tym niebędących ISP), nauki i administracji. Wsparcie będzie udzielane również na budowę lub modernizację i udostępnianie rozwiązań informatycznych do prowadzenia zaawansowanej analityki danych z wykorzystaniem nowych technologii.

Beneficjentami Programu mogą być m.in.: instytucje kultury, przedsiębiorcy, obywatele, NGO.

3.3. Kreatywna Europa 2021-2027 (dotacje dla instytucji zajmujących się kulturą)

Kreatywna Europa (Creative Europe) to program Komisji Europejskiej, którego celem jest wsparcie ponadnarodowych działań europejskich sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnego w obszarze kultury i sztuki przyczyniających się do budowania kompetencji, profesjonalizacji i zwiększania konkurencyjności sektorów na rynku globalnym, wpływ na zwiększanie dostępu do kultury i sztuki, docieranie do nowych grup odbiorców i zwiększanie uczestnictwa w kulturze, rozwój współpracy międzynarodowej oraz wsparcia ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, ochrony i propagowania różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie technologii i wdrażanie innowacji w sektorach oraz dostosowania sektorów do zmiany cyfrowej.

W ramach nowej edycji Programu istotne będą także wsparcie sektorów w odbudowie po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19, zrównoważony rozwój i zielona transformacja sektorów, równość i równouprawnienie oraz włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę.

Program będzie wdrażany poprzez komponenty:

- komponent Media – wspierający działania sektora audiowizualnego,
- komponent Kultura – wspierający działania sektorów kultury i kreatywnego,
- komponent międzysektorowy – wspierający rozwój innowacji w projektach łączących sektory kultury, kreatywny i audiowizualny, a także sektor wysokiej jakości mediów informacyjnych i rozwój umiejętności krytycznego korzystania z mediów.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Bobrowniki;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Gminy Bobrowniki.

Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobyków.

Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2024 - 2027 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Zadania GPONZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia, parafie).

W ostatnich latach władze samorządowe zrealizowały istotne dla wizerunku gminy zadania:

2022 r.³

W roku 2022 z budżetu gminy Bobrowniki udzielono dotacji na prace konserwatorskie obejmujące odsłonięcie polichromii stropu i ścian kościoła (IV etap) w Parafii Rzymskokatolickiej p.w. św. Wawrzyńca w Bobrownikach. Dotacja wyniosła 35 000,00 zł i stanowiła 37,08 % całości kosztów przeznaczonych na to zadanie.

2021 r.⁴

W roku 2021 z budżetu gminy Bobrowniki udzielono dotacji na prace konserwatorskie obejmujące odsłonięcie polichromii stropu i ścian kościoła (III etap) w Parafii Rzymskokatolickiej p.w. św. Wawrzyńca w Bobrownikach. Dotacja wyniosła 60 000,00 zł i stanowiła 36,33 % całości kosztów przeznaczonych na to zadanie.

³ Raport o stanie Gminy Bobrowniki za 2022 r.

⁴ Raport o stanie Gminy Bobrowniki za 2021 r.

ANEKS 1. WYKAZ ZABYTEKÓW NIERUCHOMYCH Z TERENU GMINY BOBROWNIKI

Lp.	Miejscowość	Ulica	Nr	Nr. dz.	Obiekt	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Bobrowniki	1-go Maja	23	103/17	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
2	Bobrowniki	1-go Maja	31	101/32	budynek mieszkalny i sklep	pocz. XX w.	
3	Bobrowniki	1-go Maja	59	346/1	budynek mieszkalny	k. XIX w.	
4	Bobrowniki	1-go Maja	73a	344/9	koszary, ob. przedszkole	l. 30. XX w.	
5	Bobrowniki	1-go Maja	77	352	budynek mieszkalny i sklep	pocz. XX w.	
6	Bobrowniki	1-go Maja	87	356	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
7	Bobrowniki	1-go Maja	przy nr 79	353/2	kapliczka przydrożna - murowana	k. XIX w.	
8	Bobrowniki	Akacyjowa	naprzeciw nr 117	115/11	schron bojowy	1936 r.	
9	Bobrowniki	Akacyjowa	naprzeciw nr 67 (stacja paliw)	1386	bunkier bojowy	1936 r.	
10	Bobrowniki	Koszarowa		95/6	bunkier bojowy	1936 r.	
11	Bobrowniki	pomiędzy ul. Akacyjową a Koszarową		99/22	bunkier - stanowisko strzelnicze	1936 r.	
12	Bobrowniki	Koszarowa		298/6	bunkier bojowy	1936 r.	
13	Bobrowniki	Koszarowa, na południowy zachód od budynku koszarowego		344/5	tradycja artyleryjski (południowy)	1936 r.	
14	Bobrowniki	Koszarowa, na północ od budynku koszarowego		344/5	schron bojowy	1936 r.	
15	Bobrowniki	Koszarowa, na północny zachód od budynku koszarowego		344/5	bunkier magazynowy	1937 r.	
16	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	41	2570/3	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
17	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	55	2553/3	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
18	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	129	1621/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
19	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	137	1635/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
20	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	161	1703/4	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
21	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	183	1102/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
22	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	203	1127	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
23	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	219	1194	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
24	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	237	1252	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	

25	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	244	752	kościół parafialny pw. Św. Wawrzyńca	1669 r., 1857 r., 1888 r.	A/735/2020 z 24.11.2020
26	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	247	1267	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
27	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	285	1325/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
28	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	289	1333/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
29	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	295	1336	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
30	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	304-306	979	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
31	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	318	1000/8	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
32	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	336	1043/2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
33	Bobrowniki	H. Sienkiewicza	przy nr 164	1957/2	kapliczka przydrożna z figurą Św. Jana Nepomucena	pocz. XIX w.	
34	Bobrowniki	Strażacka	2	1618/5	budynek mieszkalny	k. XIX w.	
35	Bobrowniki	Strażacka		1618/9	cmentarz rzymsko-katolicki	poł. XIX w.	
36	Bobrowniki	Teligi	przy nr 29	30/3	schron bojowy	1936 r.	
37	Bobrowniki	Teligi	przy nr 69	231/2	bunkier - stanowisko strzelnicze	1936 r.	
38	Bobrowniki	Teligi	przy nr 98	244	schron bojowy	1936 r.	
39	Bobrowniki	Topolowa	w polach, na wsch. od nr 62	298/5	bunkier bojowy	1936 r.	
40	Bobrowniki	Topolowa, Akacyjowa	naprzeciw nr 2A	116/5	schron bojowy	1936 r.	A/813/2021 z 07.05.2021
41	Dobieszowice	27 Stycznia/Wesoła		1876	schron bojowy nr 52	1938 r.	A/776/2021 z 12.03.2021
42	Dobieszowice	27 Stycznia/rzeka Brynica		1996/2	jaz na Brynicy ze schronem bojowym	ok. 1937 r.	
43	Dobieszowice	27 Stycznia		2779/11	bunkier bojowy	ok. 1937 r.	
44	Dobieszowice	Kościuszki	23	309/8	dwór obronny, ob. budynek kulturalno-oświatowy	2 poł. XVI w. lub pocz. XVII w.	A/260/10 z 05.07.2010
45	Dobieszowice	Kościuszki	30	2372/2	budynek mieszkalny	l. 20. XX w.	
46	Dobieszowice	Kościuszki	34b	2382/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
47	Dobieszowice	Kościuszki	49	583	szkoła, ob. biblioteka	pocz. XX w.	
48	Dobieszowice	Kościuszki	53	581	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
49	Dobieszowice	Kościuszki	przy nr 71	1349	krzyż przydrożny	1933 r.	
50	Dobieszowice	Kościuszki	przy nr 97	1308	kapliczka przydrożna	XIX/XX w.	
51	Dobieszowice	Wolności	przy nr 43a	2533/2	krzyż przydrożny	XX w.	

52	Myszkowice	Nowowiejska	przy nr 5	209/5, 238/5	mur dawnego dworu z oknami strzelniczymi, ob. otaczający folwark	XVII/XVIII w.	R/523/57 z 2.05.1957
53	Myszkowice	Wolności	przy nr 8	71/6	kapliczka przydrożna	1904 r.	
54	Myszkowice	Strażacka/Zwycięstwa	przy nr 5	92	kapliczka przydrożna	XIX w.	
55	Myszkowice	Zwycięstwa	1	228/3	stodoła	XIX w.	
56	Myszkowice	Zwycięstwa	1	228/3	spichlerz	XIX w.	
57	Myszkowice	Zwycięstwa	przy nr 2	236	krzyż	1881 r.	
58	Myszkowice	ul. Zagórna		47/2	bunkier - stanowisko strzelnicze	ok. 1936 r.	
59	Myszkowice	ul. Zagórna		36/1	bunkier - stanowisko strzelnicze		
60	Myszkowice	ul. Zagórna		39/5	bunkier - stanowisko strzelnicze		
61	Myszkowice	ul. Zagórna		58/9	bunkier - stanowisko strzelnicze		
62	Myszkowice	ul. Zagórna		64/7	bunkier - stanowisko strzelnicze		
63	Rogoźnik	11 Listopada	5	920	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
64	Rogoźnik	Kościuszki	56	1713/1	budynek mieszkalny, ob. Gminny Ośrodek Kultury	pocz. XX w.	
65	Rogoźnik	Kościuszki	220	1177/1	budynek mieszkalny, ob. Ośrodek Zdrowia	pocz. XX w.	
66	Rogoźnik	Okrzei	26	1728	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
67	Sączów	B. Chrobrego	57	1238/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
68	Sączów	B. Chrobrego	59	1240	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
69	Sączów	B. Chrobrego	między nr 13 i 15	1072/6	kapliczka przydrożna	1935 r.	
70	Sączów	B. Chrobrego	przy nr 32	1101/4	kapliczka przydrożna	pocz. XX w.	
71	Sączów	B. Chrobrego/Oгородowa		959	krzyż przydrożny	pocz. XX w.	
72	Sączów	Cmentarna		555/1	cmentarz komunalny rzymsko-katolicki	poł. XIX w.	
73	Sączów	Pocztowa	23	1052	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
74	Sączów	Sienkiewicza	przy nr 33	616/2	kapliczka przydrożna	1920 r.	
75	Sączów	Szkolna	3	555/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
76	Sączów	Szkolna	27	619/2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
77	Sączów	Szkolna	1	555/1	kościół parafialny pw. Św. Jakuba Apostoła	1872-75 r.	A/568/2019 z 30.10.2019
78	Sączów	między Szkolna a Sienkiewicza		578/1, 579/2, 577	schron bojowy	ok. 1936 r.	

79	Sączów	między Szkolna a Sienkiewicza		576/1	schron bojowy	ok. 1936 r.	
80	Sączów	Wolności	między nr 49 i 50	1416	kapliczka przydrożna	1937 r.	
81	Sączów	ul. Siewierska, przy drodze krajowej nr 910		710/1, 712/1	schron bojowy	ok. 1936 r.	
82	Siemonia	1-go Maja		541	cmentarz komunalny rzymsko-katolicki	poł. XIX w.	
83	Siemonia	1-go Maja		541	kaplica cmentarna	XIX w.	
84	Siemonia	Kościuszki	65	3715	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	1881 r.	
85	Siemonia	Kościuszki/Widokowa	przy nr 49	579/1	kapliczka przydrożna	XIX/XX w.	
86	Siemonia	Kościuszki	przy nr 84	235/4	kapliczka przydrożna	XIX/XX w.	
87	Siemonia	Kościuszki/1 Maja		216/1	krzyż przydrożny	1949 r.	
88	Siemonia	Młyńska	21b	835/3	zagroda - budynek mieszkalny i budynki gospodarcze	pocz. XX w.	
89	Siemonia	Młyńska	44	375/1	młyn elektryczny	pocz. XX w.	
90	Siemonia	Młyńska	56-57	346/7, 348/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
91	Twardowice	Sienkiewicza	przy nr 8	126/1	kapliczka przydrożna	k. XIX w.	
92	Wymysłów	Kościuszki-Sienkiewicza		179/3	kapliczka przydrożna	k. XIX w.	
93	Wymysłów	Leśna		223/4	schron bojowy nr 53	1937/1938 r.	A/793/2021 z 12.04.2021 r.
94	Wymysłów	Leśna		112/1	schron bojowy nr 53a	1939 r.	A/793/2021 z 12.04.2021 r.
95	Wymysłów	Leśna		223/4	schron pozornie-bojowy	1937-1938 r.	A/793/2021 z 12.04.2021 r.
96	Wymysłów	Leśna, Zapora na zbiorniku Kozłowa Góra		280	zapora	1935-1938	
97	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 1	1937-1939 r.	
98	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 2	1937-1939 r.	
99	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 3	1937-1939 r.	
100	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 4	1937-1939 r.	
101	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 5	1937-1939 r.	
102	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 6	1937-1939 r.	
103	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 7	1937-1939 r.	
104	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze 8	1937-1939 r.	
105	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		214	bunkier - stanowisko strzelnicze 9	1937-1939 r.	
106	Wymysłów	teren lasów wokół zbiornika		214	bunkier - stanowisko strzelnicze 10	1937-1939 r.	

ANEKS 1. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY BOBROWNIKI

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Działka Nr
1	Bobrowniki	95-47	1	10	osada	średniowiecze	780/30, obręb Bobrowniki
2	Bobrowniki	96-47	2	6	ślad osadniczy nieokreślona	pradzieje średniowiecze	1207, obręb Bobrowniki
3	Bobrowniki-Namiarki	96-47	3	4	ślad osadniczy	k. łużycka	116/5, obręb Bobrowniki
4	Bobrowniki-Namiarki	96-47	4	5	nieokreślona	pradzieje	223, obręb Bobrowniki
5	Bobrowniki	96-47	7	9	ślad osadniczy	średniowiecze	1568/1, obręb Bobrowniki
6	Bobrowniki	96-47	8	7	ślad osadniczy	k. łużycka	1512/8, obręb Bobrowniki
7	Dobieszowice	95-47	1	8	osada	średniowiecze	309/15, obręb Dobieszowice
8	Dobieszowice	95-47	2	9	osada	średniowiecze	2405, 2409, obręb Dobieszowice
9	Myszkowice	94-48	1	14	ślad osadniczy	epoka kamienia	249/18, obręb Myszkowice
10	Myszkowice	94-48	2	15	ślad osadniczy	epoka kamienia	20/1, obręb Myszkowice
11	Rogoźnik	95-48	1	30	ślad osadniczy	epoka kamienia	stanowisko archiwalne, bez lokalizacji
12	Rogoźnik	95-48	2	31	punkt osadniczy-osada punkt osadniczy-osada ślad osadniczy ślad osadniczy	epoka kamienia (neolit) V okres epoki brązu - HC późne średniowiecze (XIII-XV w.) okres nowożytny	3724, 3723, 3722, 2191/5, 2191/6, 2191/7, 2191/8, 2191/9, 1984/4, 2190/1, 2190/2, 2190/3, 2190/4, 2190/22, 2190/24, 2190/26, 2190/28, 2190/30, obręb Rogoźnik
13	Rogoźnik	95-48	3	32	ślad osadniczy	epoka kamienia	stanowisko archiwalne, bez lokalizacji
14	Rogoźnik	95-48	4	33	punkt osadniczy-osada	epoka kamienia (neolit) - wczesna epoka brązu	18/2, obręb Rogoźnik
15	Rogoźnik	95-48	5	34	ślad osadniczy	epoka kamienia	326, obręb Rogoźnik
16	Rogoźnik	95-48	6	35	punkt osadniczy-osada	epoka brązu - wczesna epoka żelaza	3050/25, 3050/13, 3095, 3050/8, obręb Rogoźnik
17	Rogoźnik	95-48	7	36	punkt osadniczy-osada punkt osadniczy	epoka brązu - wczesna epoka żelaza okres nowożytny	1986/1, obręb Rogoźnik
18	Rogoźnik	95-48	8	37	ślad osadniczy	epoka brązu - wczesna epoka żelaza	594, obręb Rogoźnik

19	Rogoźnik	95-48	9	38	śląd osadnictwa punkt osadniczy-osada punkt osadniczy-osada	epoka kamienia epoka brązu - wczesna epoka żelaza wczesne średniowiecze (X-XIII w.)	2045, obręb Rogoźnik
20	Rogoźnik	95-48	10	39	śląd osadniczy śląd osadniczy	późny okres wpływów rzymskich okres nowożytny	2497, obręb Rogoźnik
21	Rogoźnik	95-48	11	40	śląd osadniczy punkt osadniczy-osada	epoka kamienia epoka brązu - wczesna epoka żelaza	2494, 2495, obręb Rogoźnik
22	Rogoźnik	95-48	12	41	punkt osadniczy-osada	epoka brązu - wczesna epoka żelaza	2149/6, obręb Rogoźnik
23	Rogoźnik	95-48	13	42	punkt osadniczy-osada śląd osadniczy	epoka brązu - wczesna epoka żelaza wczesne średniowiecze (IX-X w.)	2127/2, obręb Rogoźnik
24	Rogoźnik	95-48	14	81	śląd osadniczy	okres wpływów rzymskich	18/2, obręb Rogoźnik
25	Sączów	94-48	1	11	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia? wczesne średniowiecze	13/63, obręb Sączów
26	Sączów	94-47	2	20	śląd osadniczy	epoka kamienia	560/1, obręb Sączów
27	Sączów	94-48	5	12	śląd osadniczy osada	wczesne średniowiecze okres nowożytny	1124/1, 1152/1, 1154/1, 1156/2, 1157/1, 1157/2, 1159/1, 1160/1, 1161/1, 1161/2, 1162/1, 1163/2, 1164/1, 1164/2, 1166/1, 1167/2, 1168/1, 1169/1, 1170, 1, 1124/1, 1123/1, obręb Sączów
28	Sączów	94-48	6	17	śląd osadniczy śląd osadniczy	wczesne średniowiecze (XI-XIII w.) okres nowożytny	1048, obręb Sączów
29	Sączów	94-48	7	18	śląd osadniczy śląd osadniczy	późne średniowiecze okres nowożytny	15/12, obręb Sączów
30	Sączów	94-48	8	19	wieś historyczna	średniowiecze i okres nowożytny	555/1, obręb Sączów
31	Sączów	94-48	9	26	1939 r.	fortyfikacje	710/1, obręb Sączów
32	Siemonia	95-48	1	43	punkt osadniczy-osada	epoka kamienia (neolit)	3698, obręb Siemonia
33	Siemonia	95-48	2	44	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia (neolit) późny okres wpływów rzymskich	852, obręb Siemonia
34	Siemonia	95-48	3	45	punkt osadniczy-osada śląd osadniczy	epoka kamienia (neolit) okres wpływów rzymskich (późny?)	3698, obręb Siemonia

35	Siemonia	95-48	4	46	śląd osadniczy	okres wpływów rzymskich (późny?) (k. przeworska)	646, obręb Siemonia
36	Siemonia	95-48	5	47	śląd osadniczy		stanowisko archiwalne, bez lokalizacji
37	Siemonia	95-48	6	48	śląd osadniczy	epoka kamienia	156/1, obręb Siemonia
38	Siemonia	95-48	7	49	punkt osadniczy	okres nowożytny	15/12, obręb Sączów
39	Siemonia	95-48	8	50	śląd osadniczy punkt osadniczy-osada punkt osadniczy-osada cmentarzysko śląd osadniczy	epoka kamienia (mezolit?) epoka brązu - wczesna epoka żelaza późny okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze VI w. średniowiecze	Działka nr: 368/1, 370/19 obręb Siemonia
40	Siemonia	95-48	9	51	punkt osadniczy-osada	epoka kamienia	stanowisko archiwalne, bez lokalizacji
41	Siemonia	95-48	10	52	punkt osadniczy-osada	okres wpływów rzymskich (późny?)	stanowisko archiwalne, bez lokalizacji
42	Siemonia	95-48	11	53	punkt osadniczy-osada	okres wpływów rzymskich (późny?)	stanowisko archiwalne, bez lokalizacji
43	Siemonia	95-48	12	54	śląd osadniczy śląd osadniczy młyn drewniany	okres wpływów rzymskich (późny?) średniowiecze okres nowożytny	stanowisko archiwalne, bez lokalizacji
44	Siemonia	95-48	13	55	śląd osadniczy	epoka kamienia (mezolit?)	313/10, obręb Siemonia
45	Siemonia	95-48	14	56	śląd osadniczy	epoka kamienia (paleolit górny?)	491/7 obręb Siemonia
46	Siemonia	95-48	15	57	śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia okres nowożytny	221/2 obręb Siemonia
47	Siemonia	95-48	16	58	śląd osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny	3747, 3749, obręb Siemonia
48	Siemonia	95-48	17	59	punkt osadniczy	okres nowożytny	433/4 obręb Siemonia
49	Siemonia	95-48	18	60	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia okres nowożytny	75/5 obręb Siemonia
50	Siemonia	95-48	19	61	punkt osadniczy	epoka kamienia	130/4, obręb Siemonia
51	Siemonia	95-48	20	62	śląd osadniczy	epoka kamienia	153/5, 155/1, obręb Siemonia
52	Siemonia	95-48	21	63	śląd osadniczy	epoka kamienia	167/4, obręb Siemonia
53	Siemonia	95-48	22	64	śląd osadniczy punkt osadniczy-osada	epoka kamienia późny okres wpływów rzymskich	181/4, obręb Siemonia

54	Siemonia	95-48	23	65	śląd osadniczy punkt osadniczy-osada śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia późny okres wpływów rzymskich późne średniowiecze (XIII-XV w.) okres nowożytny	3717, obręb Siemonia
55	Siemonia	95-48	24	66	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia epoka brązu - wczesna epoka żelaza	389/8, obręb Siemonia
56	Twardowice	95-48	1	79	punkt osadniczy-osada punkt osadniczy-osada śląd osadniczy	epoka kamienia epoka brązu - wczesna epoka żelaza okres nowożytny	3697 - obręb Siemonia; 515/2, 534, 535, 537/3, 538/5, 539/6, 540-545, 546/2, 547/1, 547/2, 548, 549, 550, 553/1, 554, 557, 558, 559/1, 578 - obręb Twardowice
57	Twardowice	95-48	2	80	śląd osadniczy punkt osadniczy-osada	epoka kamienia epoka brązu - wczesna epoka żelaza	162/1, 163, 164, 165/1, 166/1, 167, 364, 363, 362, 360 obręb Twardowice

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 951, ze zm.).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 609, ze zm.).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 977, ze zm.).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 725, ze zm.).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 877, ze zm.).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 1089).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 344, ze zm.).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 87).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 834).
- 11) Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 576).
- 12) Ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (t. j. Dz. U. z 2018, poz. 2337).
- 13) Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t. j. Dz. U. z 2015, poz. 774, ze zm.).
- 14) Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 1597, ze zm.).
- 15) Ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 1450).
- 16) Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 82).
- 17) Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 70, ze zm.).
- 18) Ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 596).
- 19) Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 278).
- 20) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 385).
- 21) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 2393).
- 22) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020, poz. 164).
- 23) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019, poz. 1721).
- 24) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).
- 25) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017, poz. 928).
- 26) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017, poz. 1674).
- 27) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110).

- 28) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004, poz. 259).
- 29) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004, poz. 2153).
- 30) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).
- 31) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.
- 32) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.
- 33) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.
- 34) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2022-2025.
- 35) Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030" – Zielone Śląskie.
- 36) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+.
- 37) Strategia Rozwoju Gminy Bobrowniki na lata 2021-2030.
- 38) Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
- 39) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bobrowniki
- 40) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bobrowniki.
- 41) Materiały udostępnione przez Urząd Gminy Bobrowniki.
- 42) Materiały udostępnione przez Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach.
- 43) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Bobrowniki.
- 44) Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2020-2023.
- 45) Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2010-2013.
- 46) Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowniki na lata 2005-2008.

www.zabytek.pl

<https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>

www.nid.pl

www.samorząd.nid.pl

Spis tabel, rycin i fotograf:

Tabela 2. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki.

Tabela 2. Zabytki nieruchome Gminy Bobrowniki wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 3. Analiza SWOT Gminy Bobrowniki.

Fot. 1. Bobrowniki. Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca (foto: autor opracowania).

Fot. 2. Sączów. Kościół parafialny p.w. Jakuba Apostoła (foto: autor opracowania).

Fot. 3. Siemonia. Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych (foto: autor opracowania).

Fot. 4. Dobieszowice. Dwór obronny (fot. autor opracowania).

Fot. 5. 1) Bobrowniki, ul. Akacyjowa, schron bojowy; 2) Bobrowniki, ul. Koszarowa, tradytor artyleryjski; 3) Bobrowniki, ul. Teligi, bunkier bojowy; 4) Bobrowniki, ul. Topolowa, bunkier bojowy; 5) Dobieszowice, schron bojowy nr 52; 6) Wymysłów, ul. Leśna, schron bojowy nr 52 (fot. autor opracowania).

Fot. 6. 1) Bobrowniki, ul. 1 Maja 87; 2) Bobrowniki, ul. 1 Majam59; 3) Rogoźnik, ul. Okrzei 26; 4) Bobrowniki, ul. Sienkiewicza 189; 5) Bobrowniki, ul. Sienkiewicza 304-306; 6) Dobieszowice, ul. Kościuszki 53 (fot. autor opracowania).